

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δεν μπορεί να γίνει λόγος για δικαιώματα παρά μόνο σε οργανωμένη κοινωνία η οποία διέπεται από ορισμένους κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς που ρυθμίζουν τις νομικές σχέσεις μεταξύ της κοινωνίας και των μελών αυτής και αυτών των ίδιων των μελών.

Δικαίωμα ανεξάρτητα του αν τούτο αποτελεί εξουσία της βουλήσεως ή ευνόμως προστατευόμενο συμφέρον ή εξουσία που απονέμεται από το δίκαιο και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ικανοποίηση ευνόμου συμφέροντος χορηγείται και προστατεύεται πάντοτε από το δίκαιο.¹

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας αναφέρεται στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες στα άρθρα 6-35. Στο μέρος αυτό του Συντάγματος ενσωματώνονται ουσιαστικά και χρησιμοποιούνται ως πρότυπο τα ανθρώπινα δικαιώματα που περιλαμβάνονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο, ως αποτέλεσμα της ρητής πρόνοιας του άρθρου 5 της Συνθήκης Εγκαθίδρυσης. Με τον τρόπο αυτό, σε όση έκταση οι πρόνοιες της Σύμβασης έχουν ενσωματωθεί στο Σύνταγμα, έχουν συνταγματική ισχύ. Όσον αφορά τις διατάξεις που τυχόν δεν έχουν υιοθετηθεί, αυτές όπως και όλη η Σύμβαση έχουν αυξημένη ισχύ έναντι οποιουδήποτε ημεδαπού νόμου, μέρος του Κυπριακού Δικαίου, βάσει τον περί της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως δια την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Κυρωτικού) Νόμου του 1962² σε συνδυασμό με το άρθρο 169.3 του Συντάγματος.

Η Σύμβαση προστατεύει άτομα από τη στιγμή που η υπόνοια στρέφεται εναντίον τους για τη διάπραξη ενός εγκλήματος μέχρι την καταδίκη και τιμωρία του και ακόμη μετά από αυτά. Προστατεύει τα άτομα από αυθαιρεσία και κατάχρηση από την Πολιτεία και τα όργανά της.

Το Σύνταγμα εγγυάται τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες σε κάθε άτομο χωρίς καμιά δυσμενή διάκριση, άμεσου ή έμμεσου, σε βάρος οποιουδήποτε ατόμου, εξαιτίας της κοινότητας της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, της γλώσσας, του φύλου, των πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, εκτός αν με τη συγκεκριμένη διάταξη του Συντάγματος ορίζεται το αντίθετο. Αυτό προβλέπεται στα άρθρα 6 και 28 του Συντάγματος, που η δεύτερη του παράγραφος στηρίζεται πάνω στο άρθρο 14 της Σύμβασης.

Τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες που περιλαμβάνονται στα άρθρα 6-35 του Συντάγματος, όπως και νόμοι και κανονισμοί που επηρεάζουν δικαιώματα και ελευθερίες πρέπει να ερμηνεύονται αυστηρά και να τους δίδεται ευρύτερη έννοια από εκείνη που εγγυάται το κείμενο τους. Σε περιπτώσεις η αμφιβολία πρέπει να ερμηνεύονται προς όφελος των δικαιωμάτων του πολίτη.³

1. Πτυχές Κυπριακού Δικαίου, Τόμος Β' σελ: 76-78

2. Νόμος 36 του 1962

3. Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας 2001, σελ : 38-40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

A: Ιδιομορφίες⁴

Μετά από μια περιπετειώδη πορεία μέσα στην ιστορία το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας ετοιμάστηκε από μια επιτροπή στις 6 Απριλίου 1960 και υπογράφηκε από τον Άγγλο κυβερνήτη και τους εκπροσώπους των δύο κοινοτήτων στις 16 Αυγούστου 1960, ημέρα ανακήρυξης της ανεξαρτησίας.

Το Κυπριακό Σύνταγμα έχει χαρακτηριστεί ως ένα από τα πιο πολύπλοκα και τα πιο ιδιόμορφα νομοθετήματα. Αυτοί οι χαρακτηρισμοί δικαιολογούνται από τα εξής στοιχεία:

- α) Είναι σύνταγμα δοτό. Τέθηκε σε ισχύ με το διάταγμα εν Συμβούλιο της Βασίλισσας της Βρετανίας χωρίς να προηγηθεί ή να ακολουθήσει κάποια διαδικασία έγκρισης του από τον κυπριακό λαό. Ως δοτό σύνταγμα παραβιάζει την αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών και στο διεθνές αλλά και στο εσωτερικό δίκαιο υπό την έννοια της παραβίασης της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας.
- β) Είναι σύνταγμα αυστηρό. Ως τέτοιο παρουσιάζει πολλές δυσκολίες τροποποίησης: καθορίζει το ίδιο τις λιγοστές διατάξεις που μπορούν να τροποποιηθούν και επιπλέον απαιτεί αυξημένη πλειοψηφία 2/3 για τροποποίηση των μη θεμελιωδών διατάξεων. Ως παράδειγμα αναφέρεται στο άρθρο 182.3 του Συντάγματος.⁵
- γ) Είναι σύνταγμα πολύπλοκο. Αυτό κατέστη αναγκαίο μετά την ανάγκη προστασίας της Τουρκοκυπριακής μειονότητας.
- δ) Παρουσιάζει τη βασική δημοκρατική αρχή και την αρχή της ισότητας, γιατί, τα δικαιώματα της ελληνικής πλειοψηφίας περιορίζονται από τα υπερδικαιώματα της τουρκικής μειοψηφίας.
- ε) Παρουσιάζει έντονο δικοινοτικό χαρακτήρα (βλ. παρακάτω)

B: Ο δικοινοτικός χαρακτήρας του Συντάγματος⁶

Ολόκληρο το συνταγματικό κείμενο προϋποθέτει και βασίζεται στην ύπαρξη δύο κοινοτήτων στο νησί, πράγμα που επηρέασε και το δικαστικό σύστημα της Κύπρου.⁷ Στο πρώτο κίολας άρθρο⁸ καθορίζεται ότι ο πρόεδρος εκλέγεται από την Ελληνική κοινότητα και ο Αντιπρόεδρος από την Τουρκική κοινότητα.

Στο δεύτερο άρθρο⁹ διαχωρίζονται οι πολίτες σε δύο κοινότητες, την Ελληνική και την Τουρκική, υποχρεώνοντας ταυτόχρονα και τα μέλη των υπολοίπων μειονοτήτων

4. Tornaritis, Cyprus and its Constitutional and other Legal Problems, 1974. Μελέτες Συγκριτικού Δικαίου, Συγκριτικό Δίκαιο, Φ. Φραντζεσκάκη, Δ. Ευρυγνή, Σ. Συμεωνίδη, 1978. Μαμόπουλος, Το Σύνταγμα της Κυπριακής της Κυπριακής Δημοκρατίας, Νομικό Βήμα, Τόμος 9, 1961.

5. Άρθρο 182 Συνταγ. Βλ. Παράρτημα.

6. Μελέτες Συγκριτικού Δικαίου, Συγκριτικό Δίκαιο, Φ. Φραντζεσκάκη, Δ. Ευρυγνή, Σ. Συμεωνίδη, 1978.

7. Αποστολίδης, Παρατηρήσεις επι του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Επιθεώρηση Δημόσιου και Διοικητικού Δικαίου, Τόμος 4 και 5.

8. Άρθρο 1 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

9. Άρθρο 48 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

Αρμένιους, Μαρωνίτες, Λατίνους, να επιλέξουν μια από τις δύο κοινότητες για να εισέλθουν ως μέλη.

Ολόκληρο το Σύνταγμα εξασφαλίζει την συμμετοχή των δύο κοινοτήτων στην άσκηση όλων των κρατικών εξουσιών. Η συμμετοχή αυτή είναι είτε στη βάση της απόλυτης ισότητας π.χ. 47.1 γ¹⁰, 48 δ¹¹, 48 στ¹², 49 δ¹³, 49 στ¹⁴ Σύντ. ή με την απαίτηση για χωριστές πλειοψηφίες για ψήφιση ορισμένων νόμων από τη Βουλή των Αντιπροσώπων π.χ. 78.2 Σύντ.¹⁵, 182.3 Σύντ.¹⁶, είτε με την καθιέρωση ποσοστιαίας αναλογίας όπως π.χ. 70:30 για τη δημόσια υπηρεσία και 60:40 για τα σώματα ασφαλείας.

Επιπλέον αναγνωρίζεται και προστατεύεται στο άρθρο 87 του Συντάγματος¹⁷ η πλήρης αυτονομία των δύο κοινοτήτων σε θρησκευτικά, πολιτιστικά και εκπαιδευτικά θέματα καθώς και σε θέματα προσωπικού θεσμού.

Η δικαστική εξουσία ανατίθεται στα κοινοτικά δικαστήρια που επίσης έχουν αμιγή ελληνική ή τουρκική σύνθεση.

Γ: Πολίτευμα¹⁸

Η Κύπρος είναι από το 1960 ανεξάρτητη, Κυρίαρχη Δημοκρατία με προεδρικό σύστημα διακυβέρνησης.

Βασική αρχή μιας πραγματικής δημοκρατίας είναι ο διαχωρισμός των τριών εξουσιών και η άσκηση τους από διαφορετικούς φορείς.

Η εκτελεστική εξουσία που ασκείται από τον Πρόεδρο, τους Υπουργούς και το Υπουργικό Συμβούλιο έχει καθήκον να εφαρμόζει τους νόμους του κράτους, να φροντίζει για την ασφάλεια του και γενικά να εργάζεται για την πρόοδο και την ευημερία του λαού σ' όλους τους τομείς.

Η Κυπριακή Βουλή που ασκεί τη νομοθετική εξουσία είναι κυρίως σώμα νομοθετικό. Ο τρόπος όμως λειτουργίας της καθώς και το κύρος των βουλευτών ως αντιπροσώπων του λαού, της επιτρέπουν έμμεσα να ασκεί και κοινοβουλευτικό έλεγχο και να δρα ως σώμα συμβουλευτικό.

Η δικαστική εξουσία ασκεί έλεγχο στις άλλες δυο εξουσίες, ώστε οι πράξεις τους να περιορίζονται στα πλαίσια των διαδικασιών που ορίζει το Σύνταγμα και οι νόμοι.

10. Άρθρο 49 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

11. Άρθρο 49 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

12. Άρθρο 78 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

13. Άρθρο 182 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

14. Άρθρο 87 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

15. Μ.Μ. Νικολάτος, Νομικό Πλαίσιο, Επιθεώρηση Κυπριακού Δικαίου, Τεύχος 38, 1992

16. Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001

17. Άρθρο 6 Συνταγ., βλ. Παράρτημα.

18. Άρθρα 24 και 28 Συνταγ., βλ. Παράρτημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΑΡΘΡΑ 6-35

ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΣΕ ΔΥΣΜΕΝΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΑΥΤΩΝ¹⁹

ΑΡΘΡΟ 6²⁰

Το άρθρο 6 προστατεύει από δυσμενή διάκριση οποιαδήποτε από τις δύο κοινότητες ή οποιοδήποτε πρόσωπο σαν τέτοιο ή κάτω από την ιδιότητα του ως μέλους μιας κοινότητας. Κανένας νόμος ή καμιά απόφαση της Βουλής ή οποιασδήποτε των Κοινοτικών Συνελεύσεων όπως και καμιά πράξη ή απόφαση οποιουδήποτε οργάνου, αρχής ή προσώπου στη Δημοκρατία που ασκεί εκτελεστικήν εξουσία ή διοικητικό λειτουργήμα δεν μπορεί να υποβάλει σε δυσμενή διάκριση οποιαδήποτε από τις δύο Κοινότητες ή οποιοδήποτε πρόσωπο.

Το άρθρο αυτό κρίθηκε ότι δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις νόμων που δεν θεσπίστηκαν μετά που τέθηκε σε ισχύ το Σύνταγμα, όπως και σε θέματα φορολογίας για τα οποία ισχύουν τα άρθρα 24 και 28.²¹

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ²²

ΑΡΘΡΟ 7²³

Ήταν φυσικό το πρώτο δικαίωμα το οποίο διασφαλίζεται από το Σύνταγμα να είναι το δικαίωμα της ζωής. Το άρθρο 7 κατοχυρώνει ότι ο καθένας έχει δικαίωμα ζωής και σωματικής ακεραιότητας. Κανένας δεν στερείται τη ζωή του, εκτός για εκτέλεση ποινής που επιβάλλεται με απόφαση του αρμόδιου Δικαστηρίου για αδίκημα, η ποινή του οποίου προβλέπεται από το νόμο. Νόμος μπορεί να προβλέψει τέτοια ποινή μόνο στις περιπτώσεις φόνου εκ προμελέτης, έσχατης προδοσίας πειρατείας κατά το διεθνές δίκαιο και σε αδικήματα που τιμωρούνται με την ποινή θανάτου, σύμφωνα με το στρατιωτικό ποινικό νόμο.

Επίσης το άρθρο 7 ορίζει ότι η στέρηση της ζωής δεν θεωρείται παράβαση του άρθρου αυτού, όταν προέρχεται από τη χρήση της απόλυτης αναγκαίας βίας όταν και όπως ο νόμος ορίζει:

α) σε άμυνα προσώπου ή περιουσίας προς αποτροπή ανάλογου και άλλως αναπότρεπτου και ανεπανόρθωτου κακού,

β) προς διενέργεια συλλήψεως ή προς παρεμπόδιση αποδράσεως προσώπου που νόμιμα κρατείται, και

19. Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001

20. Άρθρο 6 Σύνταγ., βλ. Παράρτημα.

21. Άρθρα 24 και 28 Σύνταγ., βλ. Παράρτημα.

22. Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001.

23. Άρθρο 7 Σύνταγ., βλ. Παράρτημα

γ) σε πράξη που γίνεται για σκοπό καταστολής ταραχών ή στάσης.

Πρέπει να υπάρχει κάποιος τρόπος αποτελεσματικής επίσημης έρευνας όταν άτομα έχουν σκοτωθεί ως αποτέλεσμα της χρήσης βίας. Η υποχρέωση αυτή δεν περιορίζεται στις περιπτώσεις που έχει αποδειχθεί ότι ο θάνατος προκλήθηκε από όργανα του κράτους ούτε είναι αποφασιστικό στοιχείο ότι δεν καταγγέλθηκε επίσημα από τους συγγενείς ή άλλους. Το γεγονός και μόνο ότι οι Αρχές πληροφορήθηκαν για τον θάνατο του συζύγου της αιτήτριας εγείρει, ipso facto, υποχρέωση διεξαγωγής αποτελεσματικής έρευνας ως προς τις περιστάσεις που περιβάλλοντο το θάνατο.

Από κυπριακής πλευράς ενδιαφέρουσα είναι η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, *Andronicou and Constantinou v. Cyprus*.²⁴ Σ' αυτήν, το δικαστήριο επαναβεβαίωσε τη νομολογία πάνω στις αρχές που διέπουν τη χρήση φονικής βίας από δυνάμεις ασφαλείας. Στην παράγραφο 171 της απόφασης του λέγει: «Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 2 της Σύμβασης, το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα της ζωής, κατατάσσεται ως μια από τις πλέον θεμελιώδεις διατάξεις της Σύμβασης, πράγματι μια που, εν καιρώ ειρήνης, δεν επιδέχεται αναστολή.

Η συγκεκριμενοποίηση που γίνεται στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου αυτού του Συντάγματος ως προς τα αδικήματα για τα οποία θα μπορούσε να γίνει πρόβλεψη από νόμο για την επιβολή της θανατικής ποινής έχει, ως πρώτο αντικειμενικό στόχο να επιτρέψει τη θανατική ποινή για την περιορισμένη κατηγορία σοβαρών εγκλημάτων που καθορίζονται στη διάταξη αυτή. Ο δεύτερος στόχος είναι να δώσει αρμοδιότητα στη Νομοθετική εξουσία να καθορίσει τη θανατική ποινή ως υποχρεωτική για τέτοια εγκλήματα.

Οι θανατικές ποινές που, υποχρεωτικά επέβαλλαν, σύμφωνα με το νόμο, τα δικαστήρια σε υποθέσεις φόνων εκ προμελέτης, δεν εκτελούνταν για πάρα πολλά χρόνια μετά το 1962 και τελικά η θανατική ποινή καταργήθηκε με τον περί Ποινικού Κώδικα (Τροποποιητικό) Νόμο 1983²⁵. Η Κύπρος επικύρωσε στις 19 Ιανουαρίου 2000 το Έκτο Πρωτόκολλο της Σύμβασης αλλά πληροφόρησε τον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης ότι η θανατική ποινή διατηρείται για καθορισμένο αριθμό αδικημάτων κάτω από το Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα όταν διαπράττονται σε καιρό πολέμου.

ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ Η ΑΠΑΝΘΡΩΠΗΣ Η ΕΞΕΥΤΕΛΙΣΤΙΚΗΣ ΤΙΜΩΡΙΑΣ Η ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ²⁶

ΆΡΘΡΟ 8²⁷

Η προστασία που προσφέρει το άρθρο αυτό είναι απόλυτη γιατί δεν υπόκειται σε οποιουδήποτε όρους ή περιορισμούς και ούτε σε περίπτωση κήρυξης έκτακτου ανάγκης μπορεί να ανασταλεί σύμφωνα με το άρθρο 183.2 του Συντάγματος. Απαγορεύει κατά απόλυτο τρόπο τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία, άσχετα από τη συμπεριφορά του θύματος. Ακόμη και στις πλέον δύσκολες περιστάσεις, όπως η μάχη εναντίον της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος.

^{24.} Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου. *Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας*, 2001.

^{25.} Άρθρο 7 *Σύνταγ.*, βλ. Παράρτημα

^{26.} Judgment of 9 October 1997, Reports 1997-V1, 2059.

^{27.} Νόμος 86 του 1983

Στη διακρατική προσφυγή *Cyprus v. Turkey*²⁸ η Επιτροπή Ανθρώπινων Δικαιωμάτων είχε, μεταξύ άλλων, να εξετάσει ισχυρισμούς βιασμών και φυσικής κακομεταχείρισης που προκλήθηκαν από Τούρκους στρατιώτες σε κατοίκους της Κύπρου το 1974. Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα σε ευρεία κλίμακα επεισόδια βιασμών συνιστούσαν απάνθρωπη μεταχείριση, και κατά τον ίδιο τρόπο το γεγονός ότι σε σημαντικό αριθμό περιπτώσεων αιχμάλωτοι είχαν κτυπηθεί σοβαρά ή με οποιοδήποτε τρόπο κακομεταχειρίστηκαν από Τούρκους στρατιώτες, και ότι οι πράξεις αυτές κακομεταχείρισης είχαν προκαλέσει σημαντικά τραύματα και, τουλάχιστον σε μία περίπτωση, το θάνατο, όπως και η στέρηση τροφής, νερού και επαρκούς ιατρικής περίθαλψης σε αριθμό περιπτώσεων και ότι συνιστούσαν... επίσης απάνθρωπη μεταχείριση.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΑΞΙΟΠΡΕΠΟΥΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ²⁹

ΑΡΘΡΟ 9³⁰

Το κράτος, είναι φανερό ότι έχει συνταγματικό καθήκον να θεσπίσει νόμους για την προστασία των εργατών, την αρωγή προς τους φτωχούς και σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Στην Κυπριακή Δημοκρατία υπάρχει τέτοια νομοθεσία η οποία συνεχώς επεκτείνεται και εκσυγχρονίζεται μαζί με την επικύρωση διεθνών συμβάσεων. Ο περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμος του 1964, τώρα Νόμος 41 του 1980-18(I) του 1995, θεσπίστηκε όχι μόνο λόγω των προνοιών του άρθρου αυτού, αλλά και γιατί εξυπηρετείται το δημόσιο συμφέρον όταν οι πολίτες μιας χώρας απολαμβάνουν κοινωνική ασφάλεια.

ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΔΟΥΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ³¹

ΑΡΘΡΟ 10³²

Το άρθρο 10.2 και 10.3 (β) του Συντάγματος δεν δίνει οποιοδήποτε δικαίωμα στους «κατά συνείδησιν εναντιούμενους». Η υποπαράγραφος 3(β) του άρθρου 10 δεν εξαρτά τη γέννηση ή το περιεχόμενο ή τη διατήρηση τέτοιου δικαιώματος ανάλογα με το ποίος νόμος θεσπίζεται ή κατ' επέκταση καταργείται. Αυτοί μπορεί να αναγνωριστούν από το νόμο, ο οποίος μπορεί να προνοήσει ή να μην προνοήσει για εκτέλεση από αυτούς υπηρεσίας άλλης από στρατιωτική υποχρεωτική υπηρεσία. Το Σύνταγμα ορίζει πως αυτή ή άλλη υπηρεσία η οποία μπορεί να επιβληθεί δεν είναι «αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία», για αυτό και η δημιουργία υποχρέωσης για εκτέλεση της δεν παραβιάζει την παράγραφο 2.

Ο όρος «αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία» ορίζεται στην παράγραφο 3 του άρθρου και έτσι βοηθά στην ερμηνεία της παραγράφου 2. Το άρθρο εξαιρεί την εργασία κατά τη διάρκεια κράτησης, στρατιωτικής υπηρεσίας ή πολιτικής εργασίας αντί αυτής, κοινοτικής υπηρεσίας σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης και συνήθη εργασία ή υπηρεσία που είναι μέρος των τακτικών υποχρεώσεων του πολίτη.

²⁸. Rep. Com, 10 July 1976, 373-414.

²⁹. Α.Ι. Μάνεση, Συνταγματικά Δικαιώματα και Ατομικές Ελευθερίες, Τέταρτη Έκδοση, 1982.

³⁰. Άρθρο 9 Σύνταγ., βλ. Παράρτημα.

³¹. Κρίτωνος Γ. Τορναρίτου, ΤΟ Πολιτειακό Δίκαιο της Κυπριακής Δημοκρατίας, Κέντρον Επιστημονικών Ερευνών, 1982.

³². Άρθρο 10 Σύνταγ., βλ. Παράρτημα.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ³³

ΑΡΘΡΟ 11³⁴

Σημαντικό είναι το άρθρο αυτό που διασφαλίζει το δικαίωμα κάθε ατόμου για ελευθερία και προσωπική ασφάλεια από αυθαίρετη σύλληψη, φυλάκιση, καταδίκη και από κάθε άλλο περιορισμό της ελευθερίας του εκτός στις περιπτώσεις και σύμφωνα με τη διαδικασία που καθορίζονται σ' αυτό. Είναι θεμελιώδους σημασίας και με δεδομένη την ευθύνη των Αρχών να λογοδοτούν για τα άτομα που βρίσκονται κάτω από τον έλεγχο τους. Η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη.

Καμιά κράτηση η οποία είναι αυθαίρετη μπορεί να θεωρηθεί ως νόμιμη. Κράτηση είναι κατ' αρχή νόμιμη αν είναι σε εκτέλεση δικαστικής διαταγής.

Η σύλληψη ή κράτηση ατόμου είναι συνταγματικά θεμιτή για την προσαγωγή του «ενώπιον της κατά νόμου αρχής» εφόσον στοιχειοθετείται εύλογη υπόνοια ότι διέπραξε το αδίκημα. Είναι φανερό ότι η εύλογη υπόνοια θα πρέπει να συνεχίζει να υπάρχει για να δικαιολογείται νόμιμα όχι μόνο η αρχική σύλληψη αλλά και η συνέχιση της κρατήσεως του συλληφθέντος. Από τη στιγμή που γίνεται φανερό πως δεν υπάρχουν πλέον στοιχεία που να δικαιολογούν υποψία σε βάρος του συλληφθέντος, αυτός πρέπει να αφηθεί αμέσως ελεύθερος.

Στην υποπαράγραφο "στ" της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού, πρέπει να δοθεί περιοριστική ερμηνεία ώστε να θεωρείται ότι στην πραγματικότητα περιορίζει μόνο την έκδοση Κύπριου πολίτη ο οποίος δεν είναι και αλλοδαπός, δηλαδή δεν έχει διπλή υπηκοότητα. Στην υπόθεση Δημοκρατία ν. Αντώνη Σεργίου Γεωργίου³⁵, απόφαση Ολομέλειας με συμμετοχή δέκα δικαστών, και αυτό γιατί όπως το ίδιο λέγει στην ομόφωνη απόφαση του έκρινε πως ήταν «ένα σημαντικό θέμα πάνω στο οποίο η Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου όφειλε να εκφράσει τη δική της προσέγγιση». Με αυτήν επικυρώθηκε η πρωτόδικη απόφαση Αντώνης Σεργίου Γεωργίου κατά το Διευθυντή των Φυλακών.³⁶

Οι διατάξεις της παραγράφου 2(στ) είναι σαφείς και δίνουν το δικαίωμα στη Δημοκρατία μια και ένας αλλοδαπός κηρυχθεί ανεπιθύμητος και εκδόθηκε διάταγμα απέλασης του, να τεθεί υπό κράτηση για τόσο χρόνο όσο χρειάζεται να γίνουν διευθετήσεις για την απέλαση του.

Το άρθρο 11 καθορίζει, επίσης, με τις παραγράφους 3, 4, 5, 6, 7, και 8 τα της σύλληψης ενός ατόμου, όπως και τη διαδικασία σύλληψης, τα του δικαστικού ελέγχου και του δικαιώματος αποζημιώσεων σε περιπτώσεις παράνομης κράτησης του.

^{33.} Γ. Λουκαΐδη, θέματα Κυπριακού Διακαίου I, 1982.

^{34.} Άρθρο 11 Σύνταγ., βλ. Παράρτημα.

^{35.} (1991) 1 Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου 887.

^{36.} (1991) 1 Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου 814.

Το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο στην υπόθεση Phedias I. Kyriakides and the Republic³⁷ έδωσε τον ορισμό του όρου «αυτόφωρο», που σημαίνει ότι η διάπραξη του αδικήματος και η σύλληψη πρέπει να ακολουθούν η μια την άλλη χρονικά άμεσα και σε αλληλουχία.

Επίσης, οι συλληφθείς, σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 11 δικαιούνται να τύχει των υπηρεσιών συνηγόρου της εκλογής του.

Είναι καλά καθιερωμένη, από την νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου, η γενική αρχή ότι σε κάθε περίπτωση κατά την οποία ένας ύποπτος βρίσκεται υπό νόμιμη κράτηση σχετικά με ένα αδίκημα, δεν μπορεί να ανακριθεί ή ερωτηθεί οτιδήποτε σχετικό με άλλο αδίκημα για το οποίο δεν έχει ακόμη συλληφθεί. Επίσης, μαρτυρία που εξασφαλίζεται από την Αστυνομία κατά τον χρόνο που η κράτηση ενός ατόμου είναι αντισυνταγματική, δεν μπορεί να γίνει δεκτή ως μαρτυρία ή να βασιστεί πάνω σ' αυτή το δικαστήριο για να καταδικάσει τον κατηγορούμενο.

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΩΝ³⁸

ΑΡΘΡΟ 12³⁹

Με το άρθρο αυτό κατοχυρώνεται συνταγματικά, σαν μέρος των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η αρχή της νομιμότητας στο χώρο του ποινικού δικαίου. Η αρχή αυτή, η οποία αποτελεί τον πυρήνα της έννοιας του Κράτους-Δικαίου, είναι γνωστή στην ιστορία του ποινικού δικαίου με την λατινική διατύπωση της *nullus in crimine, nulla poena sine lege* (κανένα έγκλημα, καμιά ποινή χωρίς νόμο). Ο νόμος αυτός πρέπει να ισχύει κατά το χρόνο της τέλεσης του αδικήματος. Επίσης, σε κανένα δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από αυτή που ρητά προβλέπεται από τον κατά το χρόνο της τέλεσης ισχύοντα νόμο.⁴⁰

Η παράγραφος 2 του άρθρου αυτού δεν επιτρέπει οποιαδήποτε διαδικασία η οποία μπορεί να εκθέσει τον κατηγορούμενο στον κίνδυνο να δικαστεί για δεύτερη φορά για το ίδιο αδίκημα. Η αρχή *non bis in idem* εφαρμόζεται μόνο στην περίπτωση που η πρώτη δίκη ήταν έγκυρη.

Η δυσαναλογία της ποινής προς τη φύση και τη σοβαρότητα του ποινικού αδικήματος εξετάστηκε σε σειρά αποφάσεων του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου. Το κριτήριο που διέπει το θέμα, όπως λέχθηκε στην υπόθεση, *District Officer Nicosia and Georghios Hadjiyiannis*⁴¹ είναι: «Μια ποινική διάταξη επιτακτικής φύσης, η οποία προβλέπει την επιβολή σοβαρής ποινής σε όλες τις περιπτώσεις ορισμένης κατηγορίας ή τάξης, ανεξάρτητα από τα περιστατικά ή τη φύση της κάθε υπόθεσης, όταν σε κάθε τάξη και κατηγορία είναι βέβαιο να αναφύουν περιπτώσεις όπου η επιβολή τέτοιας ποινής θα είναι δυσανάλογη προς τη σοβαρότητα του αδικήματος ενόψει της ασήμαντης ή τεχνικής φύσης του, πρόκειται περί διάταξης που παραβιάζει την παράγραφο 3 του άρθρου 12».

37. Phedias I. Kyriakides v. The Republic 1 Reports of Supreme Constitutional Court 1960-1963, 66

38. Ανδρέας Νικόλα Λοΐζουμ, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001

39. Άρθρο 12 Σύνταγ., βλ. Πάράρτημα.

40. Λουκίης Γ. Λουκαΐδη, Θέματα Κυπριακού Διακίου II, 1988.,

41. 1 Reports of Supreme Constitutional Court 1960 - 1963, 79.

Στην παράγραφο 4 του άρθρου 12 καθιερώνεται το τεκμήριο της αθωότητας σε ποινικές υποθέσεις κάθε ατόμου κατηγορούμενου για ποινικό αδίκημα μέχρι απόδειξης της ενοχής του, σύμφωνα με το νόμο. Ο κανόνας αυτός δεν είναι μόνο δικονομικός αλλά και βασικό ανθρώπινο δικαίωμα και είναι δεσμευτικός και για το νομοθέτη και για το δικαστήριο. Με βάση την αρχή αυτή η κατηγορούσα Αρχή έχει το βάρος της απόδειξης της ενοχής ενός κατηγορουμένου πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας. Η αρχή αυτή εφαρμόζεται σε όλα τα στάδια της διαδικασίας, πριν και κατά τη δίκη, και συνεχίζει να ισχύει μέχρι το τέλος μιας έφεσης εναντίον καταδίκης.

Στην υπόθεση Aikaterini Onisiforou Charalambous, alias Keti and Another v. The Republic⁴² τονίστηκε κατά τρόπο σαφή ότι είναι ανεπίτρεπτη η εξαγωγή δυσμενούς για τον κατηγορούμενο συμπεράσματος από την άσκηση από αυτού του δικαιώματος της σιωπής σαν μέρος του δικαιώματος του να μην καταθέσει ενόρκως ενώπιον του δικαστηρίου την εκδοχή που έδωσε στην Αστυνομία, δικαιώματος που του παρέχεται από τον Νόμο.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΝΗΣ⁴³

ΑΡΘΡΟ 13⁴⁴

Το άρθρο 13 δίνει το δικαίωμα ελεύθερης μετακίνησης μέσα στο έδαφος της Δημοκρατίας και διαμονής σε οποιοδήποτε τμήμα αυτής, υπόκειται όμως στους περιορισμούς που επιβάλλονται δια νόμου και που κρίνονται αναγκαίοι για την άμυνα ή τη δημόσια υγεία ή που είναι σαν αποτέλεσμα ποινής που επιβάλλεται από αρμόδιο δικαστήριο.

Στην υπόθεση Mamas Elia⁴⁵ εξετάστηκε το δικαίωμα της ελεύθερης διακίνησης σε σχέση με την απαγόρευση της κυκλοφορίας ιδιωτικών οχημάτων σε εναλλασσόμενα Σαββατοκύριακα με βάση του αν οι αριθμοί εγγραφής τους ήταν μονοί ή ζυγοί αντίστοιχα, και το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το Διάταγμα αυτό ήταν αντισυνταγματικό διότι συνεπάγετο περιορισμό του δικαιώματος της ελεύθερης διακίνησης και ότι αυτός ο περιορισμός δεν μπορούσε κάτω από τις περιστάσεις που επιβλήθηκε να θεωρηθεί ότι ήταν αναγκαίος για σκοπούς, άμυνας ή δημόσιας υγείας, ή ως ποινή που επιβλήθηκε από αρμόδιο δικαστήριο και επομένως δεν μπορούσε να καλυφθεί από τις εξαιρέσεις του άρθρου αυτού.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΠΟΛΙΤΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΟ ΕΔΑΦΟΣ ΤΗΣ ΚΑΙ Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΕΞΟΡΙΑΣ ΤΟΥΣ⁴⁶

ΑΡΘΡΟ 14⁴⁷

Σε κανένα πολίτη δεν απαγορεύεται η είσοδος στο έδαφος της Δημοκρατίας, ούτε επιτρέπεται η εξορία κάτω από οποιεσδήποτε περιστάσεις. Το άρθρο αυτό αναφέρεται μόνο στους πολίτες της Δημοκρατίας και όχι στους αλλοδαπούς.

⁴². (1985) 2 Cyprus Law Reports 97.

⁴³. Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001.

⁴⁴. Άρθρο 13 Σύνταγ., βλ. Παράρτημα.

⁴⁵. (1980) 2 Cyprus Law Reports 118.

⁴⁶. Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001.

⁴⁷. Άρθρο 14 Σύνταγ., βλ. Παράρτημα σελ:

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΖΩΗΣ⁴⁸

ΑΡΘΡΟ 15⁴⁹

Μέσα στον όρο ιδιωτική ζωή και αλληλογραφία περιλαμβάνονται και τηλεφωνήματα που λαμβάνονται σε ιδιωτικά ή επαγγελματικά κτίρια.

Ο όρος «οικογενειακή ζωή» έχει επεκταθεί πέραν των τυπικών σχέσεων και νόμιμων διευθετήσεων. Οι βασικές σχέσεις της οικογενειακής ζωής είναι αυτές μεταξύ συζύγων και γονέων και τέκνων αλλά δεν σταματά εδώ. Ο νόμος μπορεί να επιτρέψει τη δημιουργία και άλλων σχέσεων, όπως την αναγνώριση εξώγαμων τέκνων ή και άτυπες συζυγικές σχέσεις.

Σύμφωνα με τη 2 παράγραφο του άρθρου αυτού μπορούν σ' αυτό το δικαίωμα να τεθούν περιορισμοί αναγκαίοι μόνο για το συμφέρον της ασφάλειας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξης ή της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης, ή της δημόσιας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή της προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που εγγυάται το Σύνταγμα σε κάθε άτομο, μια πρόνοια που απαντάται σε αριθμό άρθρων του Συντάγματος.

ΤΟ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟ ΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ⁵⁰

ΑΡΘΡΟ 16⁵¹

Δωμάτιο ξενοδοχείου που κατέχεται για προσωρινή διαμονή αποτελεί κατοικία και απολαμβάνει την προστασία του άρθρου αυτού. Η προστασία δεν περιορίζεται στο «domicilium», αλλά επεκτείνεται και στο «domus».

Στην υπόθεση Charalambos Telemachou Psaras and Another v. The Republic⁵² αποφασίστηκε ότι η έρευνα αυτοκινήτου ή ακόμα και η είσοδος σε τόπο άλλο από κατοικία, δεν αποτελεί αντικείμενο συνταγματικής ρύθμισης.

ΤΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΣ⁵³

ΑΡΘΡΟ 17⁵⁴

Η παρακολούθηση επικοινωνίας που διεξάγεται μέσω τηλεφώνου και άλλων μέσων που καθορίζονται από το νόμο, υπόκεινται στην έγκριση Προέδρου ή Ανωτέρου Επαρχιακού Δικαστή και μπορεί να εξουσιοδοτηθεί με δικαστικό ένταλμα.

48. Α.Ι Μανέση, Συνταγματικά Διακρίματα και Ατομικές Ελευθερίες, Τετάρτη Έκδοση, 1982.

49. Άρθρο 15 Σύνταγ., βλ. Παράρτημα.

50. Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Συνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001

51. Άρθρο 16 Σύνταγ., βλ. Παράρτημα.

52. (1987) 2 Cyprus Law Reports 132.

53. Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Συνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001

54. Άρθρο 17 Σύνταγ., βλ. Παράρτημα

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ,
ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ⁵⁵

ΑΡΘΡΟ 18⁵⁶

Το άρθρο αυτό καθιερώνει τη θρησκευτική ελευθερία. Θεμελιώνει την αξίωση «έκαστου» απέναντι του κράτους να μην επεμβαίνει και να μην παρεμποδίζει τη διαμόρφωση και την εκδήλωση των θρησκευτικών πεποιθήσεων. Συνιστά την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης και της ελεύθερης λατρείας η οποία αποτελεί εξωτερίκευση της πίστης και των θρησκευτικών συναισθημάτων και κατοχυρώνει για κάθε άτομο, Κύπριο πολίτη ή αλλοδαπό, που βρίσκεται στο έδαφος της Δημοκρατίας. Εξαρτά, όμως, την άσκηση της λατρείας από ορισμένες προϋποθέσεις.

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕ
ΟΠΟΙΟΔΗΠΟΤΕ ΤΡΟΠΟ ΕΚΦΡΑΣΗΣ⁵⁷

ΑΡΘΡΟ 19⁵⁸

Το άρθρο 19.1. προστατεύει το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου και της με οποιονδήποτε τρόπο έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία της γνώμης, της λήψης και μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών χωρίς επέμβαση οποιασδήποτε Αρχής και ανεξάρτητα από σύνορα. Η ελευθερία της γνώμης και της λήψης και μετάδοσης πληροφοριών είναι η λυδία λίθος της Δημοκρατίας.

Η άσκηση των δικαιωμάτων, που περιλαμβάνονται στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 19 μπορεί, σύμφωνα με την τρίτη παράγραφο του να υποβληθεί σε διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή ποινές προδιαγραμμένες από νόμο και αναγκαίους μόνο προς το συμφέρον της ασφάλειας της Δημοκρατίας ή της δημόσιας τάξης ή της δημόσιας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή προς προστασία της υπόληψης ή των δικαιωμάτων των άλλων ή προς παρεμπόδιση της αποκάλυψης πληροφοριών που λήφθηκαν εμπιστευτικά ή προς διατήρηση του κύρους και της αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.

Ο Τύπος είναι ένα σημαντικό στοιχείο στη σύγχρονη κοινωνία. Προσφέρει σημαντική υπηρεσία στο κοινό. Ορθά θεωρήθηκε ως ο υπέρμαχος της ελευθερίας της γνώμης μέσα στο όλο φάσμα της ζωής, πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής, φιλοσοφικής και λογοτεχνικής. Συχνά αναφέρεται ως η τέταρτη εξουσία της Πολιτείας. Η ελευθερία αυτή υπόκειται σε αριθμό περιορισμών οι οποίοι πρέπει να ερμηνεύονται στενά και οι οποίοι είναι, μεταξύ άλλων, αναγκαίοι μόνο προς προστασία της υπόληψης ή των δικαιωμάτων άλλων.

Με την παράγραφο 5 του άρθρου 19 γίνεται ειδική πρόνοια για τις κινηματογραφικές, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές επιχειρήσεις, για τις οποίες μπορεί να απαιτηθεί άδεια λειτουργίας. Μια τέτοια άδεια λειτουργίας προϋποθέτει ότι η Αρχή που χορηγεί την άδεια μπορεί να επιβάλει τέτοιους όρους οι οποίοι θα είναι εύλογοι κάτω από τις περιστάσεις.

^{55.} Α.Ι. Μάνεση, Συνταγματικά Δικαιώματα και Ατομικές Ελευθερίες, Τέταρτη Έκδοση, 1982.

^{56.} Άρθρο 18 Συνταγ., βλ. Παράρτημα.

^{57.} Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001.

^{58.} Άρθρο 18 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

Στην υπόθεση Αστυνομία ν. Άκη Φάντη⁵⁹ και Άλλων αποφασίστηκε ότι στο δικαϊκό μας ποινικό σύστημα τα δικαστήρια, σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους Νόμους, δεν απαρτίζονται από ενόρκους και δικαστές αλλά αποκλειστικά από επαγγελματίες δικαστές οι οποίοι, με την πείρα και τις γνώσεις που διαθέτουν, δεν είναι δεκτικοί επηρεασμού από οποιοσδήποτε κρίσεις ή σχόλια του κοινωνικού συνόλου ή των μέσων μαζικής επικοινωνίας ή από δημοσιεύματα του Τύπου, αλλά ενεργούν ανεξάρτητα και με γνώμονα πάντοτε και καθοδηγητή τη δικαστική τους συνείδηση, προσηλωμένοι στο καθήκον τους και στο γράμμα του νόμου, αποφασίζουν κατά πόσο έχει αποδειχθεί ή όχι η ενοχή ενός κατηγορουμένου προσώπου επί τη βάση της μαρτυρίας και του αποδεικτικού υλικού που παρουσιάστηκε ενώπιον τους εκ μέρους της Κατηγορούσας Αρχής.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ⁶⁰

ΑΡΘΡΟ 20⁶¹

Σήμερα στην Κύπρο η εκπαίδευση είναι δωρεάν για όλα τα επίπεδα, ακόμη και για το Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Το δικαίωμα ισχύει για κάθε εκπαιδευτικό τομέα στη χώρα, είτε δημόσιο είτε ιδιωτικό και σε όλες τις λειτουργίες που το Κράτος ασκεί σε σχέση με την εκπαίδευση, είτε ακαδημαϊκές είτε διοικητικές.

Το δικαίωμα αυτό δεν περιορίζεται όταν καθιερώνονται τα απαραίτητα προσόντα για συμμετοχή και μάλιστα σε εισδοχή στα πανεπιστήμια μιας άλλης χώρας.

Η απαίτηση του περί Ιδιωτικών Σχολείων και Φροντιστηρίων Νόμου του 1971⁶² για απόκτηση πιστοποιητικού για τη λειτουργία τους, κρίθηκε ότι δεν αντιβαίνει το άρθρο αυτό, γιατί έχει εποπτικό χαρακτήρα που σχετίζεται με το βαθμό και την ποιότητα της παιδείας που προσφέρεται.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΧΕΣΘΑΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ⁶³

ΑΡΘΡΟ 21⁶⁴

Η προστασία των απόψεων και η ελευθερία να τις εκφράζει είναι ένας από τους στόχους των ελευθεριών του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι όπως κατοχυρώνονται στο άρθρο αυτό. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο σε σχέση με τα πολιτικά κόμματα ενόψει του ουσιώδους ρόλου για την εξασφάλιση του πλουραλισμού και την ορθή λειτουργία της δημοκρατίας. Τα πολιτικά κόμματα αποτελούν έκφραση του ατομικού δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι. Η συνένωση ατόμων σε πολιτικά κόμματα, για την προαγωγή κοινών σκοπών, αποτελεί σημαντική πτυχή της λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος.

^{59.} (1994) 2 Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου 160.

^{60.} Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001.

^{61.} Άρθρο 20 Συντα., βλ. Παράρτημα.

^{62.} Νόμος 5 του 1971.

^{63.} Λουκή Γ. Λουκαΐδη, θέματα Κύπριακού Δικαίου II, 1988.

^{64.} Άρθρο 21 Συνταγ., βλ. Παράρτημα.

Η παράγραφος 6 του άρθρου αυτού προβλέπει ότι οι διατάξεις του εφαρμόζονται, επίσης, ως προς τη σύσταση εταιριών κάθε είδους και άλλων κερδοσκοπικών συνεταιρισμών, τηρώντας τις διατάξεις οποιουδήποτε νόμου που ρυθμίζει τα της ίδρυσης ή τα της κτήσεως της νομικής προσωπικότητας, τα των μελών που μετέχουν περιλαμβανομένων των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αυτών, τα της διαχείρισης και διοίκησης και τα της εκκαθάρισης και διάλυσης αυτών.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ⁶⁵

ΑΡΘΡΟ 22⁶⁶

Το άρθρο αυτό προστατεύει το δικαίωμα των γονιών να διασφαλίζουν την εκπαίδευση των παιδιών τους, σύμφωνα με τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις.

Το δικαίωμα του γάμου εξυπακούει και το δικαίωμα μη συνάψεως γάμου. Διάκριση στην επιβολή φορολογίας εναντίον άγαμου ατόμου θεωρείται αντίθετη προς το δικαίωμα γάμου το οποίο εξασφαλίζεται από την παράγραφο 1 του άρθρου αυτού, και αυτό γιατί αυτοί που δεν παντρεύονται τιμωρούνται με φορολογία.

Ο Κύπριος πολίτης, σύμφωνα με το άρθρο αυτό, είναι ελεύθερος να συνάψει γάμο και να ιδρύσει οικογένεια και σύμφωνα με το άρθρο 15 του Συντάγματος⁶⁷ έχει το δικαίωμα όπως η ιδιωτική και οικογενειακή του ζωή τυγχάνει σεβασμού.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ⁶⁸

ΑΡΘΡΟ 23⁶⁹

Το δικαίωμα του γάμου εξυπακούει και το δικαίωμα της ιδιοκτησίας. Είναι ένα εκτεταμένο σε διατύπωση άρθρο και εξαιρεί τη δυνατότητα απαλλοτρίωσης της Εκκλησιαστικής περιουσίας και της περιουσίας των Βακουφίων. Το δικαίωμα ιδιοκτησίας κάτω από το Σύνταγμα υπόκειται σε περιορισμούς και στέρησεις για τους λόγους που προβλέπονται από τις παραγράφους 3 και 4 του άρθρου 23. Η πολεοδομία, όπως και η ανάπτυξη και χρησιμοποίηση οποιασδήποτε ιδιοκτησίας, καθορίζονται ρητά, ως λόγοι για τους οποίους μπορεί να επιβληθούν, βάσει του νόμου, περιορισμοί στη χρήση της ιδιοκτησίας.

Η άσκηση της εξουσίας για την επιβολή περιορισμών εναποτίθενται στους εκάστοτε φορείς της κρατικής εξουσίας και κανένας δεν μπορεί να την απεμπολήσει. Η υφιστάμενη χρήση γης δεν παρέχει, όμως, κεκτημένο δικαίωμα στους ιδιοκτήτες για μη μεταβολή της. Αν οι περιορισμοί οι οποίοι επιβάλλονται, εξουδετερώνουν ουσιαστικά το δικαίωμα ιδιοκτησίας, η πράξη ακυρώνεται για κατάχρηση εξουσίας.

^{65.} Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001.

^{66.} Άρθρο 22 Συνταγ., βλ. Παράρτημα.

^{67.} Άρθρο 15 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

^{68.} Κρίτωνος Γ. Τορναρίτου, Το Πολιτειακού Κικαίου της Κυπριακής Δημοκρατίας, Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, 1982.

^{69.} Άρθρο 23 Συνταγ., βλ. Παράρτημα.

Η αρμοδιότητα για την απαλλοτρίωση ακίνητης ιδιοκτησίας για την εκπλήρωση σκοπών δημοσίας ωφέλειας, αποτελεί πτυχή της Εκτελεστικής Εξουσίας. Το διάταγμα απαλλοτρίωσης αποτελεί το μέσο με το οποίο ασκείται η εξουσία για την απαλλοτρίωση για την ευόδωση σκοπών δημοσίας ωφέλειας. Η απόφαση για απαλλοτρίωση πρέπει να είναι αιτιολογημένη και οι λόγοι να εξειδικεύονται στη γνωστοποίηση απαλλοτρίωσης.

Όπως προβλέπεται από την παράγραφο 4(γ) το άρθρου, ο ιδιοκτήτης περιουσίας, η οποία απαλλοτριώνεται, δικαιούται «δικαίας και ευλόγου αποζημιώσεως, καθορισμένης εν περιπτώσει διαφωνίας υπό πολιτικού δικαστηρίου» η οποία καταβάλλεται «τοίς μετρητοίς και προκαταβολικώς». Ο ιδιοκτήτης δικαιούται την αξία της περιουσίας του κατά το χρόνο της δημοσίευσης της ειδοποίησης απαλλοτρίωσης και τίποτε περισσότερο.

Σχετικά με τη ερμηνεία του όρου: «δικαίας και ευλόγου αποζημιώσεως» το Δικαστήριο υιοθέτησε στην υπόθεση Yiannis Anastassi Moti and Another v. The Republic⁷⁰ την ερμηνεία που δόθηκε στον όρο αυτό σε Αμερικάνικες υποθέσεις, ότι δίκαιη αποζημίωση σημαίνει το πλήρες και τέλειο ισότιμο σε χρήμα της περιουσίας που απαλλοτριώνεται όπως και ότι «Το δικαίωμα σε δίκαιη αποζημίωση δεν μπορεί να στερηθεί με νόμο ή να μετριαστεί από την παράλειψη μιας διάταξης όπου τέτοια παροχή ήταν κατάλληλη για να καταστήσει της αποζημίωση επαρκή».

Διαβάζοντας το άρθρο 23 ως σύνολο, η δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων, κάτω από την παράγραφο 11, περιορίζεται στο να εξασφαλίζει αναστολή της διαδικασίας και την εκτίμηση των αποζημιώσεων που πρέπει να πληρωθούν.

Η ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑΣ ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΑΡΗ⁷¹

ΑΡΘΡΟ 24⁷²

Το γεγονός ότι ένας φόρος επιβάλλεται πάνω στο εισόδημα ενός ατόμου για μια συγκεκριμένη περίοδο, χωρίς να επιτρέπεται η έκπτωση των ζημιών προηγούμενης τριμηνίας ή τριμηνιών, δεν παραβιάζει με οποιοδήποτε τρόπο το άρθρο 24.1 με την έννοια ότι δεν ζητείται από ένα να συνεισφέρει μόνο σύμφωνα με τις δυνάμεις του, γιατί εκείνο που εξετάζεται κατά κύριο λόγο, είναι το ύψος των συνεισφορών που δεν ήταν μεγάλο και όχι των εκπτώσεων.

Η βασική ερμηνευτική αρχή που σταθερά εφαρμόζει η νομολογία είναι ότι το βάρος της απόδειξης για ικανοποίηση του Δικαστηρίου ως προς την ευθύνη καταβολής φόρου φέρει η φορολογούσα Αρχή. Όταν, όμως, ένας φορολογούμενος διεκδικεί απαλλαγή από, ή μείωση κάποιου φόρου για τον οποίο η υποχρέωση είναι παραδεκτή ή έχει αποδειχθεί, το βάρος να στηρίξει τέτοια διεκδίκηση για εξαίρεση το φέρει αυτός.

⁷⁰. (1968) 1 Cyprus Law Reports 102.

⁷¹. Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001.

⁷². Άρθρο 24 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΣΕ ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ, ΕΜΠΟΡΙΟ Η ΕΠΙΚΕΡΔΗ ΕΡΓΑΣΙΑ⁷³

ΑΡΘΡΟ 25⁷⁴

Το άρθρο 25 προβλέπει ότι ο καθένας έχει ο δικαίωμα να ασκεί οποιοδήποτε επάγγελμα ή να επιδίδεται σε οποιαδήποτε απασχόληση, εμπόριο ή επικερδή εργασία. Η γενική πρόνοια της παραγράφου αυτής, που διασφαλίζει το δικαίωμα άσκησης οποιοδήποτε επαγγέλματος, θα πρέπει να εφαρμόζεται έχοντας υπόψη το είδος και την έκταση του συγκεκριμένου επαγγέλματος.

Τίποτε στο άρθρο αυτό δεν περιορίζει το δικαίωμα του κράτους να υποβάλλει την άσκηση επαγγέλματος ή επιχείρησης σε αριθμό αδειών, εφόσον οι όροι που επιβάλλονται είναι εύλογοι και είναι τέτοιοι εφόσον η άδεια που απαιτείται στοχεύει στη διασφάλιση του δημόσιου συμφέροντος στην κατηγορία του επαγγέλματος, του οποίου, η προώθηση είναι προς το συμφέρον του καθ' ενός.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το άρθρο αυτό προστατεύει μόνο εναντίον άμεσης και όχι έμμεσης επέμβασης με τα δικαιώματα που προστατεύονται από αυτό, ή έναντι ρύθμισης παρεμμερών θεμάτων, η οποία προκαλεί μόνο έμμεση στην άσκηση του.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΑΛΛΕΣΘΑΙ⁷⁵

ΑΡΘΡΟ 26⁷⁶

Η ελευθερία του συμβάλλεσθαι περιλαμβάνει την επιλογή του αντισυμβαλλομένου, την προσχώρηση ή μη σε σύμβαση, τη διαμόρφωση του περιεχομένου της συμφωνίας καθώς και την καταγγελία της σύμβασης. Οι μόνοι όροι, περιορισμοί ή δεσμεύσεις που μπορεί να επιβληθούν στην άσκηση του δικαιώματος, όπως ρητά ορίζεται στο ίδιο άρθρο 26.1, είναι εκείνοι οι οποίοι τίθενται από τις γενικές αρχές του δικαίου των συμβάσεων.

Δεν έχει θεσπιστεί νόμος που να ρυθμίζει τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, όπως προβλέπεται από τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου αυτού. Η συλλογική σύμβαση από μόνη της δεν μπορεί να δημιουργήσει, τροποποιήσει ή καταργήσει οποιοδήποτε δικαίωμα, υποχρέωση ή οποιαδήποτε άλλη νομική σχέση δημόσιου δικαίου.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ⁷⁷

ΑΡΘΡΟ 27⁷⁸

Το δικαίωμα της απεργίας είναι βασικό ανθρώπινο δικαίωμα, το οποίο δεν μπορεί να εξουδετερωθεί. Ενόψει της Συνταγματικής αυτής καθιέρωσης η απεργία απλώς αναστέλλει και δεν τερματίζει τη σύμβαση εργασίας εργοδότη και εργοδοτούμενου.

^{73.} Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001.

^{74.} Άρθρο 25 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

^{75.} Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001.

^{76.} Άρθρο 26 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

^{77.} Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001. Επιθεώρηση Κυπριακού Δικαίου τόμος 6

^{78.} Άρθρο 27 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

Εφόσον δεν τερματίζεται από υπαιτιότητα του απεργού, ο εργοδότης δεν έχει το δικαίωμα να απολύσει νόμιμα τον απεργό λόγω της απεργίας. Τυχόν απόλυση λόγω απεργίας είναι παράνομη και το συνεχές της απασχόλησης δεν διακόπτεται λόγω απουσίας από την εργασία που οφείλεται σε εργατική διαφορά. Η απόλυση εργαζομένου για το μόνο λόγο ότι συμμετέχει σε απεργία είναι καταχρηστική και ο εργαζόμενος δικαιούται να αξιώσει αποζημίωση είτε αποτεινόμενος στο Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών είτε στο Επαρχιακό Δικαστήριο.

ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ⁷⁹

ΑΡΘΡΟ 28⁸⁰

Η αρχή της ισότητας που καθιερώνεται με το άρθρο αυτό, από την έκφραση «ίσοι ενώπιον του νόμου» στην πρώτη παράγραφο και «δυσμενούς διάκρισης» στη δεύτερη, δε μεταδίδει την έννοια της ακριβούς αριθμητικής ισότητας, αλλά προστατεύει μόνο από αυθαίρετη διάκριση, χωρίς να αποκλείει εύλογες διαφοροποιήσεις.

Η ίση μεταχείριση των διαδίκων αποτελεί θεμέλιο της Δικαιοσύνης. Η ισότητα ενώπιον του νόμου εδράζεται στην ουσιαστική ομοιογένεια μεταξύ των υποκειμένων του δικαίου, που στην περίπτωση των παραβατών λαμβάνει τη μορφή της πραγματικής ομοιότητας στη θέση των παρανομούντων.

Η αρχή της ίσης μεταχείρισης των παραβατών έχει βαθιές ρίζες στο δίκαιο και έχει καθολική εφαρμογή. Δεν περιορίζεται στους τρόπους τιμωρίας των παραβατών, αλλά εκτείνεται και στη μεταχείριση των παραβατών από την Πολιτεία. Η άνιση μεταχείριση των παραβατών προσβάλλει το κοινό περί δικαιοσύνης αίσθημα και κλονίζει την πίστη στο δίκαιο. Δεν υπάρχει εξομοίωση μεταξύ αθώωθεντος συγκατηγορουμένου και μη διωχθέντα συνεργού και, κατά συνέπεια, η αθώωση δεν πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στην επιμέτρηση της ποινής.

Η δίωξη ατόμων για ορισμένα αδικήματα και το γεγονός ότι άλλα άτομα δεν διώχθηκαν για παρόμοια αδικήματα που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος τον Ιούλιο του 1974, λόγω της πολιτικής που υιοθέτησε η Κυβέρνηση σχετικά με αδικήματα της ίδιας φύσης, δεν συνιστά άνιση μεταχείριση κατά παράβαση του άρθρου αυτού.

«Η διαφοροποίηση μεταξύ σπουδών και μεταπτυχιακών σπουδών και εκπαίδευσης κρίθηκε εύλογη, αντικειμενική και δικαιολογημένη και δεν παραβιάζει την αρχή της ισότητας» αναφέρει το Δικαστήριο στην υπόθεση Άριστος Αριστείδης ν. Δημοκρατίας⁸¹. Επίσης ο περί Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου Νόμος του 1991⁸² δεν αντίκειται στο άρθρο 28.

⁷⁹. Α.Ι. Μάνεση, Συνταγματικά Δικαιώματα και Ατομικές Ελευθερίες, Τέταρτη Έκδοση, 1982.

⁸⁰. Άρθρο 28 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

⁸¹. 3 Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου 588.

⁸². Νομός 210 του 1991 τροποποιεί το άρθρο 5 του βασικού Νόμου 155 του 1990.

Η δημοσίευση κενών θέσεων πρώτου διορισμού στο δημόσιο τομέα, αποτελεί συνταγματική επιταγή η οποία επιβάλλεται από την αρχή της ίσης μεταχείρισης των πολιτών από τη Διοίκηση, που συνιστά πτυχή της ισοπολιτείας που κατοχυρώνει το άρθρο 28.1.

Η παραβίαση της αρχής της ισότητας, η οποία κατοχυρώνεται από το άρθρο 28 του Συντάγματος, πλήττεται από τον περιορισμό των υποψηφίων προς πλήρωση των θέσεων στη Δημόσια Υπηρεσία και τον αποκλεισμό παντός κάθε άλλου να διεκδικήσει ορισμένες συγκεκριμένες θέσεις. Η νομολογία στο θέμα αυτό είναι σαφής. Η θέσπιση νομοθετικών ρυθμίσεων για διορισμό στη Δημόσια Υπηρεσία εκτάκτων υπαλλήλων άπτεται των θεμάτων που έχουν εξεταστεί σε δύο αποφάσεις, στη Γιάλλουρου⁸³ και στη Μενελάου⁸⁴. Μπορούν οι αρχές που διατυπώθηκαν στη Μενελάου να συνοψιστούν στα πιο κάτω:

α) Η πρόσληψη μόνιμου όσο και έκτακτου προσωπικού στη Δημόσια Υπηρεσία ανάγεται αποκλειστικά στην αρμοδιότητα της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας. Η Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας αποτελεί το μόνο συνταγματικά αρμόδιο όργανο για τη διενέργεια διορισμών και, γενικά, προσλήψεων στη δημόσια υπηρεσία.

β) Αποκλείεται η ανάμειξη της Βουλής κατά τρόπο άμεσο ή έμμεσο σε διορισμούς στη Δημόσια Υπηρεσία.

γ) Αποκλείεται η ανάμειξη κάθε Αρχής ή οργάνου της πολιτικής εξουσίας στη στελέχωση της Δημόσιας Υπηρεσίας. Τόσο η Νομοθετική όσο και η Εκτελεστική Εξουσία συνιστούν φορείς της πολιτικής εξουσίας του κράτους.

δ) Η αρχή της ισότητας εξυπακούει την παροχή ίσων ευκαιριών στους πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας να διεκδικήσουν θέσεις στο Δημόσιο.

Μόνο με την προκήρυξη των θέσεων και τη πρόσκληση προς κάθε πολίτη της Δημοκρατίας, που κατέχει τα απαιτούμενα από το σχέδιο υπηρεσίας προσόντα για διορισμό, να διεκδικήσει τη θέση, εκπληρώνεται η επιτακτική υποχρέωση της Πολιτείας προς εξασφάλιση του ατομικού δικαιώματος της ίσης μεταχείρισης των πολιτών, δικαίωμα που κατοχυρώνεται από το άρθρο 28 του Συντάγματος.

Το αναλογικό εκλογικό σύστημα, όπως καθορίζεται από τον Εκλογικό Νόμο, δεν παραβιάζει την αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΓΡΑΠΤΩΝ ΑΙΤΗΣΕΩΝ Η' ΠΑΡΑΠΟΝΩΝ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ⁸⁵

ΑΡΘΡΟ 29⁸⁶

Το άρθρο αυτό καλύπτει όλες τις περιπτώσεις που ένα άτομο υποβάλλει γραπτό αίτημα σε μια αρμόδια Αρχή. Η λέξη «αιτήσεις» στο άρθρο αυτό το οποίο αναφέρεται στο δικαίωμα του πολίτη να τυγχάνει απάντησης από τη Διοίκηση, έχει την έννοια του αιτήματος, και όχι

⁸³. (1995) 3 Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου 363.

⁸⁴. (1996) 3 Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου 370.

⁸⁵. Κρίτωνος Γ. Τορνάρητος, Το Πολιτειακό Δίκαιο της Κυπριακής Δημοκρατίας, Κέντρον Επιστημονικών Ερευνών, 1982.

⁸⁶. Άρθρο 26 Συνταγ., βλ. Παράρτημα.

την έννοια των αιτήσεων που ο πολίτης είναι υποχρεωμένος να υποβάλει στη Διοίκηση σύμφωνα με τις διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας. Η δεύτερη παράγραφος δίνει στο ενδιαφερόμενο άτομο δικαίωμα προσφυγής στο αρμόδιο δικαστήριο αναφορικά με την παράλειψη να του δοθεί απάντηση σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο.

Αρμόδια Αρχή στην οποία έχει υποβληθεί γραπτή αίτηση ή παράπονο, σε θέμα έξω από την αρμοδιότητα της δεν έχει υποχρέωση να απαντήσει. Ο σκοπός του άρθρου 29 δεν είναι να προωθήσει την ανταλλαγή αλληλογραφίας μεταξύ του πολίτη και των Δημοσίων Αρχών. Έστω, όμως, και αν δεν έχει αρμοδιότητα το καθήκον της είναι να διαβιβάσει το παράπονο ή την αίτηση στην αρμόδια Αρχή, αν υπάρχει τέτοια, ή να πληροφορήσει τον αιτητή ποια είναι η αρμόδια Αρχή.

Εξάλλου οι παραλείψεις της διοίκησης είναι εκτελεστές μόνο όταν η λήψη θετικής ενέργειας επιβάλλεται από το νόμο. Εφόσον, δηλαδή, το αντικείμενο της αίτησης ή του παραπόνου αφορά ζήτημα υποκείμενο στην έκδοση εκτελεστής διοικητικής απόφασης ή πράξης.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΓΙΑ ΑΚΡΙΒΟΔΙΚΑΙΗ ΔΙΚΗ⁸⁷

ΑΡΘΡΟ 30⁸⁸

Το άρθρο 30 του Συντάγματος είναι υπέρτατης σημασίας γιατί ρυθμίζει την απονομή της δικαιοσύνης. Διασφαλίζει το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο και απαγορεύει τη σύσταση δικαστικών επιτροπών και εκτάκτων δικαστηρίων. Καθορίζει το δικαίωμα της ακριβοδικαίας και δημόσιας δίκης ποινικών και πολιτικών υποθέσεων μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο που έχει εγκαθιδρυθεί από νόμο.

Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο, ή όπως θα μπορούσε να λεχθεί το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, δεν είναι απόλυτο, αλλά μπορεί να υποταχθεί σε περιορισμούς οι οποίοι επιτρέπονται με τρόπο εξυπακουόμενο αφού το δικαίωμα αυτό ως εκ της φύσης του ζητά τη ρύθμιση του από το Κράτος.

Στην υπόθεση Παντελή Γιωργαλλά ν. Σούλλας Χριστοδούλου⁸⁹ γίνεται αναφορά στην νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στην οποία αποφάνθηκε ότι το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο υπόκειται σε περιορισμούς αναφορικά με την άσκηση του, οι οποίοι μπορεί να προσλάβουν τη μορφή προθεσμιών.

Σχετικά με το τι είναι «δικαστικές επιτροπές» και «έκτακτα δικαστήρια» το Δικαστήριο υιοθέτησε, στην υπόθεση Δημοκρατία ν. Demand Ship Co. Ltd⁹⁰, τους ορισμούς ότι «Δικαστικές Επιτροπές» είναι οι αποτελούμενες από πρόσωπα, είτε δικαστικούς ή άλλους δημόσιους λειτουργούς ή υπαλλήλους (πολιτικούς ή στρατιωτικούς ή εκκλησιαστικούς) είτε ιδιώτες, που ορίζονται ειδικά για να δικάσουν μια ορισμένη υπόθεση και ιδίως συγκεκριμένα άτομα με σκοπό να τα καταδικάσουν ή, αντίστροφα, να τα αθώσουν.

87. Ανδρλεας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001.

88. Άρθρο 30 Συνταγ., βλ. Παράρτημα.

89. Νομικό Ερώτημα 346 ημερ. 20 Δεκεμβρίου 2000.

90. (1994) 3 Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου 460.

«Έκτακτα δικαστήρια» είναι τα δικαστήρια, των οποίων η σύνθεση και η αρμοδιότητα δεν ορίζονται εκ των προτέρων γενικά, αλλά ιδρύοντας, *ad hoc*, εκ των υστέρων, ιδίως μετά την τέλεση μιας αξιόποινης πράξης ή τη δημιουργία μιας διαφοράς, για να δικάσουν συγκεκριμένη υπόθεση ή ορισμένα πρόσωπα που είναι ήδη δεδομένα».

Η απονομή της δικαιοσύνης σε δημόσια συνέδρια, όπως αναφέρει η παράγραφος 2 του άρθρου αυτού, δίνει την ευκαιρία στο κοινό να την παρακολουθεί και να μορφώνει γνώμη ως προς την αμεροληψία του δικαστηρίου και την πιστή προσήλωση των δικαστών προς τον δικαστικό όρκο ότι απονέμουν δικαιοσύνη σύμφωνα με το νόμο, χωρίς φόβο ή εύνοια, προκατάληψη ή πάθος.

Το δικαίωμα του πολίτη να εκδικάζονται οι υποθέσεις του μέσα σε εύλογο χρόνο διασφαλίζεται από τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου αυτού του Συντάγματος. Τι είναι «εύλογος χρόνος» εξαρτάται από τα περιστατικά της κάθε υπόθεσης. Για το σκοπό αυτό λαμβάνονται υπόψη τα περιστατικά και το περίπλοκο της υπόθεσης, η συμπεριφορά των ανακριτικών και δικαστικών Αρχών, καθώς και εκείνη του κατηγορουμένου και βέβαια σε αστικές υποθέσεις των διάδικων γενικά. Στον καθορισμό του μέτρου για το εύλογο του χρόνου για την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας, αφετηρία για την επιμέτρηση του χρόνου αποτελεί η ημέρα σύλληψης ή καταγγελίας του κατηγορουμένου. Είναι φανερό ότι ο όρος «εύλογος χρόνος», στην παράγραφο 2, δεν περιορίζεται στις ποινικές υποθέσεις στο χρόνο εκείνο που αφιερώνεται στη διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου αλλά επεκτείνεται και στο χρόνο της διάρκειας της ανάκρισης από τη στιγμή που στρέφεται εναντίον του. Στις περιπτώσεις δε διάγνωσης των αστικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ενός ατόμου, ο χρόνο έναρξης της διαδικασίας είναι η καταχώρηση της και ο τερματισμός του χρόνου η τελική εκδίκαση.

Το καθήκον για έγκαιρη απονομή της δικαιοσύνης βαρύνει τις δικαστικές Αρχές, όπως τονίστηκε στην απόφαση *Yiannakis Agariou v. Annetta Panayiotou*⁹¹, ενώ οι συνέπειες που μπορεί να προκύψουν από την παραβίαση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από τη διάταξη αυτή αναλύονται σε αριθμό υποθέσεων.

Ως προς τις αναβολές σε πολιτικές και ποινικές υποθέσεις έχει τονιστεί ότι αναβολές προκαλούν δυσαρέσκεια στους διαδίκους και τους μάρτυρες, και από τα στατιστικά στοιχεία του Δικαστηρίου φαινόταν ότι δίνονταν πολλές και ότι μετά την πρώτη ή έστω και δεύτερη αναβολή δεν θα έπρεπε να δινόταν άλλη, εκτός σε πολύ ασυνήθιστες περιστάσεις για τις οποίες θα έπρεπε ο δικαστής να αποφασίσει. Οι αρχές αυτές ισχύουν με περισσότερη δύναμη στις ποινικές υποθέσεις.

Παρόλο που ο ευαγών ευθυνόταν για μεγάλο αριθμό αναβολών, εν τούτοις η άρνηση του πρωτόδικου δικαστηρίου να αναβάλλει την υπόθεση, μετά από αίτηση του δικηγόρου του για να παρίσταται και ο ευαγών στις τελικές αγορεύσεις, ο οποίος ασθένησε, θεωρήθηκε ικανοποιητική αιτία για ακύρωση της δίκης.

Σε πρόσφατη απόφαση το Εφετείο, στην υπόθεση *Παρασκευά Δημητρίου v. Γαβριήλ Γαβριήλ*, υπέδειξε ότι δεν θα μπορούσε να αντιπαρέλθει το γεγονός ότι οι πλείστες αναβολές γίνονταν με απλή αλλαγή της ημερομηνίας χωρίς να δίνεται αιτιολογία για την

⁹¹. (1988) 1 Cyprus Law Reports 257.

αναβολή, και το φαινόμενο της αναβολής τέσσερις φορές από μέρους του δικαστηρίου λόγω έλλειψης χρόνου. Στις τρεις από αυτές έγινε αναφορά σε άλλη υπόθεση, της οποίας η ακρόαση συνεχιζόταν ενώπιον του. Υποδείχθηκε ότι «το δικαστήριο αγνόησε τον κανόνα ότι η υπόθεση η οποία αναβάλλεται για έλλειψη χρόνου πρέπει να εκδικάζεται κατά την επόμενη δικάσιμο, στην οποία ορίζεται, και το δικαστήριο να προβαίνει σε εκείνες τις αναγκαίες διευθετήσεις του προγραμματισμού του που θα του επιτρέψουν να κάνει εκείνο το οποίο όφειλε να είχε κάνει από την προηγούμενη φορά, δηλαδή να δικάσει την υπόθεση».

Η αρχή του αμερόληπτου και ανεξάρτητου δικαστή ήταν στη βάση της απονομής της Δικαιοσύνης και πριν από την ανεξαρτησία, σαν βασική αρχή του Κοινοδικαίου από το οποίο την κληρονομήσαμε. Ήταν και είναι κύρια αρχή δικαίου με θεμελιακή σημασία στην απονομή της δικαιοσύνης ότι η δικαιοσύνη όχι μόνο πρέπει να απονέμεται, αλλά έκδηλα και αναμφίβολα να φαίνεται ότι απονέμεται. Η έννοια της αμεροληψίας του Δικαστηρίου είναι ενσωματωμένη στο άρθρο 30.2 του Συντάγματος. Σύμφωνα με τις καθιερωμένες αρχές, δικαστές που κωλύονται να παρακαθήσουν ή για προσωπικούς λόγους κρίνουν οι ίδιοι ότι δεν ενδείκνυται να συμμετάσχουν στην εκδίκαση συγκεκριμένης υπόθεσης, εξαιρούνται από τη σύνθεση του δικαστηρίου. Θέμα σύνθεσης του δικαστηρίου εξετάζεται δικαστικά μόνο όταν εγερθεί από τους διαδίκους.

Δικαστής δεν εξαιρείται ανάλογα με τις επιθυμίες των διαδίκων, οι οποίοι δεν δικαιούνται να καθορίζουν τη σύνθεση του δικαστηρίου. Το κριτήριο για εξαίρεση δικαστή είναι η δημιουργία δικαιολογημένης εντύπωσης ύπαρξης πραγματικής πιθανότητας προκατάληψης από το δικαστή στο νου του μέσου εχέφρονα πολίτη, ο οποίος γνωρίζει όλα τα γεγονότα. Εικασίες και καχυποψίες μόνο δεν είναι αρκετές. «Ανεξάρτητο δικαστήριο» στο περιεχόμενο αυτής της διάταξης, σημαίνει, ανεξάρτητο από την εκτελεστική εξουσία και από τους διαδίκους όπως, επίσης, ανεξάρτητο από τη νομοθετική εξουσία. Σχετικός, με το θέμα της ανεξαρτησίας του δικαστηρίου, είναι ο τρόπος διορισμού των μελών του, η διάρκεια του χρόνου υπηρεσίας τους, η ύπαρξη διασφαλίσεων εναντίον εξωτερικών πιέσεων και κατά πόσο το Σώμα παρουσιάζει εμφάνιση ανεξαρτησίας. Επίσης, μια σημαντική πτυχή ενός Δικαστηρίου σχετικά με τη λειτουργία του είναι ότι πρέπει να είναι αρμόδιο να πάρει νομικά δεσμευτικές αποφάσεις και όχι απλώς συστάσεις ή να δίνει συμβουλή έστω και αν κανονικά γίνονται δεκτές. Ούτε και το γεγονός ότι ένα Σώμα έχει άλλες λειτουργίες, όπως διοικητικές, το εμποδίζει από του να είναι δικαστήριο όταν ασκεί τη δικαστική του λειτουργία.

Στις υποθέσεις *Belilos and Campbell and Fell*⁹² εξετάστηκε κατά πόσο ένα Σώμα μπορεί να θεωρηθεί «ανεξάρτητο» ειδικά από την Εκτελεστική Εξουσία και από τους διαδίκους. Κρίθηκε ότι διορισμός από την Εκτελεστική Εξουσία επιτρέπεται, όπως και από το Κοινοβούλιο, εκτός αν φανεί ότι η πρακτική των διορισμών ως σύνολο δεν είναι ικανοποιητική οπότε η ανεξαρτησία του Δικαστή μπορεί να αμφισβητηθεί με επιτυχία ή ότι τουλάχιστον, η σύνθεση του Δικαστηρίου, το οποίο αποφάσισε μια απόφαση επηρεάστηκε από ελατήρια, όχι ορθά. Όσον αφορά τη διάρκεια της θητείας μια σύντομη περίοδος, ειδικά για Διοικητικά και Πειθαρχικά Δικαστήρια, κρίθηκε ως ικανοποιητική. Στην Ελληνική υπόθεση τα έκτακτα Στρατοδικεία, κατά τη διάρκεια του καθεστώτος των συνταγματαρχών, κρίθηκαν να μην είναι ανεξάρτητα εν μέρει γιατί θα ασκούσαν τη δικαιοδοσία τους «σύμφωνα με τις αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Άμυνας».

⁹². Judgment of 28 June 1984 Series A no. 80

Στην υπόθεση Charalambos Telemachou Psaras and Another v. The Republic⁹³ τονίστηκε ότι η παράλειψη να τηρούνται οι συνταγματικές απαιτήσεις για την αιτιολόγηση των δικαστικών αποφάσεων καθιστά την ετυμηγορία του δικαστηρίου, στην άσκηση της ποινικής και αστικής δικαιοδοσίας, άκυρη. Στην υπόθεση Δημοκρατία v. Alan Ford και Άλλων⁹⁴ το ζήτημα της πιθανής παραβίασης συνταγματικού δικαιώματος κατηγορουμένου ή διαδίκου κατά τη δίκη, και οι πιθανές επιπτώσεις και θεραπείες αποτέλεσαν αντικείμενο δικαστικής εξέτασης από την Πλήρη Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Στα ερωτήματα που τέθηκαν, οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν ότι: (α) η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του κατηγορούμενου, βάσει του άρθρου 30.3 (δ), συναρτάται με τη διεξαγωγή δίκαιης δίκης και όχι με τον αποκλεισμό της δίκης ως του μέσου για τη διαπίστωση της ποινικής ευθύνης του κατηγορούμενου για το έγκλημα για το οποίο κατηγορείται, (β) το αντικείμενο του άρθρου 30.2 δεν είναι η παραγραφή των αστικών δικαιωμάτων των διαδίκων στην πολιτική δίκη ή της ποινικής ευθύνης του κατηγορούμενου, αλλά ο καθορισμός του πλαισίου για την έγκυρη διαπίστωση τους, (γ) για τη θεμελίωση της παραβίασης του απόρρητου της επικοινωνίας διαδίκου με το δικηγόρο του, πρέπει να καταδειχθεί δυσμενής επηρεασμός τους δικαιώματος για την ελεύθερη εκπροσώπηση του διαδίκου από το δικηγόρο του.

Προς αντιμετώπιση των τυχόν καθυστερήσεων, το Ανώτατο Δικαστήριο θέσπισε το Διαδικαστικό Κανονισμό για την Έγκαιρη Έκδοση Αποφάσεων των Δικαστηρίων του 1986, με τον οποίο να διατάσσεται η έκδοση της απόφασης στην κάθε συγκεκριμένη υπόθεση μέσα σε καθορισμένο χρόνο. Μετά την πάροδο έξι μηνών από την επιφύλαξη της απόφασης ο διάδικος δικαιούται να ζητήσει από το Ανώτατο Δικαστήριο την έκδοση διατάγματος για την επίσπευση της έκδοσης της απόφασης ή και την επανεκδίκαση της από άλλο δικαστή ή και την έκδοση οποιουδήποτε άλλου διατάγματος κρίνει αναγκαίο για την ορθή απονομή της Δικαιοσύνης. Αν η απόφαση που επιφυλάχθηκε παραμένει επιφυλαγμένη για περίοδο που υπερβαίνει τους εννέα μήνες, η υπόθεση ορίζεται αυτεπάγγελα ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου για την έκδοση του αναγκαίου διατάγματος. Όπως διαπιστώθηκε από την Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου, αντικείμενο Διαδικαστικού Κανονισμού είναι η «δημιουργία μηχανισμού αυτοέλεγχου της Δικαστικής Εξουσίας για την εκπλήρωση των συνταγματικών της υποχρεώσεων γενικά και τη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ειδικά» και επίσης «αποβλέπει στη θεραπεία καθυστερήσεων στην άσκηση της Δικαστικής Εξουσίας».

Οι δικαστικές αποφάσεις πρέπει να είναι αιτιολογημένες και αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 30.2 του Συντάγματος. Η αιτιολογία είναι συστατικό στοιχείο έγκυρης δικαστικής απόφασης. Η αιτιολόγηση δικαστικής απόφασης αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της δικαστικής λειτουργίας. Οι κατ' ελάχιστο όριο απαιτήσεις είναι ότι η μαρτυρία πρέπει να αναλύεται με αναφορά στα επίδικα θέματα και πρέπει να γίνεται σαφής δήλωση των ευρημάτων του δικαστηρίου μαζί με απεριφραστη δήλωση του αποτελέσματος της δίκης. Στην ποινική δίκη τα επίδικα θέματα καθορίζονται από τις κατηγορίες που περιέχονται στο κατηγορητήριο, την αξιολόγηση της μαρτυρίας, τον καθορισμό των ευρημάτων του καθώς και τη σαφή διατύπωση της ετυμηγορίας του δικαστηρίου. Όταν ο δικαστής παραλείψει να αποφασίσει τα επίδικα θέματα, τα οποία τέθηκαν, και να δώσει λόγους για την απόφαση του, αποτελεί κακοδικία και συνιστά παράβαση του άρθρου 30.2 του Συντάγματος. Τι θεωρείται ικανοποιητική αιτιολογία εξαρτάται από τις περιστάσεις της κάθε υπόθεσης.

⁹³. (1987) 2 Cyprus Law Reports 132.

⁹⁴. (1995) 2 Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου 232.

Στην υπόθεση Garcia Ruiz v. Spain⁹⁵ το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο επανέλαβε, σχετικά με την αιτιολόγηση των δικαστικών αποφάσεων, ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του που αντανακλά μια αρχή συνδεδεμένη με την ορθή απονομή της δικαιοσύνης, οι αποφάσεις των δικαστηρίων και άλλων δικαστικών Σωμάτων πρέπει κατά τρόπο ικανοποιητικό να περιέχουν λόγους πάνω στους οποίους βασίζονται. Η έκταση της εφαρμογής αυτού του καθήκοντος να δίνονται λόγοι μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με τη φύση της απόφασης και πρέπει να κρίνεται κάτω από το φως των περιστάσεων της υπόθεσης.

Δεν απαγορεύεται δημοσιότητα ή κριτική για την απονομή της δικαιοσύνης υπό την αίρεση, όμως, ότι είναι δίκαιη. Αποκλείεται, όμως, ο προπηλακισμός και η δημιουργία προκατάληψης. Δίκη μέσω του Τύπου αντιστρατεύεται και υπονομεύει το Θεμέλιο απονομής της δικαιοσύνης. Η ουσία του δικαιώματος αυτού, όπως επισημαίνεται στην υπόθεση Γιαννάκης Π. Έλληνας v. Δημοκρατίας⁹⁶ έγκειται στην αρχή ότι «μόνοι κριτές της ποινικής ευθύνης και των αστικών δικαιωμάτων του διαδίκου είναι τα Δικαστήρια της Πολιτείας». Στην υπόθεση Αστυνομία v. Ακη Φάντη και Άλλων⁹⁷ η Ολομέλεια του Ανώτατου Δικαστηρίου αποφάνθηκε, κατά πλειοψηφία, ότι «η εισήγηση πως η απασχόληση των μέσων μαζικής ενημέρωσης με οποιαδήποτε υπόθεση που μπορεί να παρουσιαστεί ενώπιον του Δικαστηρίου δυνατόν να καταργήσει τη δίκη, δεν έχει έρεισμα στο ατομικό δικαίωμα που διασφαλίζεται από τη διάταξη αυτή. Υιοθέτηση τέτοιας ιδέας καταλύει στην πράξη τη δικαστική λειτουργία ή το λιγότερο την καθιστά ατελέσφορη».

Είναι βασική πτυχή του δικαιώματος για ακριβοδίκαιη δίκη ότι ποινικές διαδικασίες, περιλαμβανομένων και των στοιχείων που σχετίζονται με τη διαδικασία, πρέπει να είναι κατ' αντιπαράθεση και ότι πρέπει να υπάρχει ισότητα όπλων μεταξύ της κατηγορούσας Αρχής και της υπεράσπισης. Το δικαίωμα για κατ' αντιπαράθεση δίκη, σημαίνει, σε μια ποινική υπόθεση, ότι η κατηγορούσα Αρχή και υπεράσπιση πρέπει να έχουν την ευκαιρία να γνωρίζουν και να σχολιάζουν τις παρατηρήσεις που καταχωρούνται από το άλλο μέρος. Επιπρόσθετα πρέπει η κατηγορούσα Αρχή να αποκαλύπτει στην υπεράσπιση όλη την ουσιώδη μαρτυρία που έχει στην κατοχή της, η οποία είναι υπέρ ή εναντίον του κατηγορουμένου. Το δικαίωμα αυτό δεν είναι απόλυτο.

Η υποπαράγραφος (α) του άρθρου 30.3 του Συντάγματος κατοχυρώνει την πληροφόρηση του διαδίκου για δικαστικό διάβημα εναντίον του και την πληροφόρηση του για τους λόγους για τους οποίους καλείται να εμφανιστεί ενώπιον του δικαστηρίου. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζει την παροχή ευκαιρίας να εμφανιστεί στο δικαστήριο και να προβάλλει τους ισχυρισμούς του.

Η ελευθερία που διασφαλίζεται από την υποπαράγραφο (δ) του άρθρου 30.3 να έχει ένας διάδικος συνήγορο της εκλογής του και να έχει δωρεάν νομική αρωγή, όταν αυτό απαιτείται προς το συμφέρον της δικαιοσύνης, είναι απόλυτη σε ό,τι αφορά εκείνη της εκλογής δικηγόρου. Αλλά η εφαρμογή της στην πράξη εξαρτάται από την αποδοχή του διορισμού εκ μέρους του δικηγόρου και τη μη ύπαρξη λόγου που τον καθιστά ανίκανο να εμφανιστεί στη συγκεκριμένη υπόθεση. Το Σύνταγμα δεν επιβάλλει οποιοδήποτε καθήκον στο δικηγόρο που επιλέγεται να αποδεχθεί το διορισμό.

^{95.} Judgment of 21 January 1999 Reports 1999 - I, 87 & 26

^{96.} (1989) 2 Αποφάσεις Ανώτατου Δικαστηρίου 149.

^{97.} (1994) 2 Αποφάσεις Ανώτατου Δικαστηρίου 160.

Το κράτος δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνο για αδυναμίες από μέρους του δικηγόρου που διορίζεται με νομική αρωγή. Αξίζει να αναφερθεί εδώ ότι στην Κύπρο, γενικά και όχι μόνο στις περιπτώσεις νομικής αρωγής, εξετάζεται το θέμα αδυναμιών του δικηγόρου υπεράσπισης σε ποινική υπόθεση. Στην υπόθεση Ανδρέα Κώστα Αριστοδήμου, άλλως Γιουρούκκη ν. Δημοκρατίας⁹⁸ εξετάστηκε το πλαίσιο εκπροσώπησης κατηγορουμένου από το δικηγόρο του και τότε κακοί χειρισμοί του δικηγόρου υπεράσπισης μπορεί να αποτελέσουν λόγο για την ακύρωση της καταδίκης. Καταδίκη, όπως επισημάνθηκε, μπορεί να ακυρωθεί μόνο όταν λόγω των χειρισμών του δικηγόρου της υπεράσπισης, αποκαλύπτεται «έκδηλα ανίκανη δικηγορία η οποία έχει ως αποτέλεσμα την κακή απονομή της δικαιοσύνης, ή ότι το όλο θέμα δημιουργεί αμφιβολίες έκδηλες ή υποβόσκουσες». Το παράπονο των εφεσειοντών στην υπόθεση αυτή ήταν ότι μετά την άρνηση του Δικαστηρίου να παραχωρήσει άδεια στο δικηγόρο τους να αποσυρθεί, αυτός λειτούργησε κάτω από ψυχολογική πίεση που ενδεχομένως επέφερε δυσμενείς συνέπειες στο χειρισμό της υπεράσπισης. Με βάση τα γεγονότα της υπόθεσης δεν κρίθηκε ότι υπήρξε έκδηλα ανίκανη δικηγορία.

Ο διάδικος κάτω από την υποπαράγραφο (ε) του άρθρου 30.3 δικαιούται να έχει δωρεάν συμπαράσταση διερμηνέως εφόσον δεν μπορεί να κατανοεί ή να μιλά τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στο δικαστήριο.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΨΗΦΟΥ⁹⁹

ΑΡΘΡΟ 31¹⁰⁰

Το άρθρο 31 αναγνωρίζει σε κάθε πολίτη της Δημοκρατίας το δικαίωμα να ψηφίζει σε κάθε εκλογή που διενεργείται, σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους. Στην Κύπρο υιοθετήθηκε το αναλογικό σύστημα. Το βασικότερο από τα μειονεκτήματα του είναι ο κατατεμαχισμός σε πληθώρα κομμάτων, μικρών και μεγάλων, που πολλές φορές επηρεάζεται στα, με κοινοβουλευτική διακυβέρνηση, κράτη, η σταθερότητα και ακόμη ο σχηματισμός βιώσιμων κυβερνήσεων. Βέβαιο με το προεδρικό πολίτευμα στην Κύπρο το μειονέκτημα αυτό δεν μπορεί να έχει επίδραση στο σχηματισμό βιώσιμων κυβερνήσεων.

Το αναλογικό εκλογικό σύστημα, όπως καθορίζεται στον νόμο, δεν παραβιάζει την αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου, η οποία κατοχυρώνεται από το άρθρο 28.1 του Συντάγματος¹⁰¹. Το εκλογικό σύστημα της Κύπρου καθιστά την πολιτική επιλογή κόμματος τον άξονα του εκλογικού συστήματος. Η επιλογή αυτή δεν εκφεύγει των ορίων της διακριτικής ευχέρειας που παρέχεται στο νομοθέτη. Οι διαφορές μεταξύ κόμματος και ανεξάρτητου υποψηφίου, ως προς την επίδραση της ψήφου, ανάγονται στις διαφορές μεταξύ της ένωσης προσώπων για την προαγωγή κοινών στόχων και ανεξάρτητου υποψηφίου. Η πολιτική εντολή που επιδιώκεται είναι διαφορετική καθώς και η δυνατότητα εκπλήρωσης της.

^{98.} (1990) 2 Αποφάσεις Ανώτατου Δικαστηρίου 402.

^{99.} Ανδρέας Νικόλς Λοϊζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001

^{100.} Άρθρο 31 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

^{101.} Άρθρο 28 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

Το εκλογικό δικαίωμα είναι άσκηση πολιτειακής λειτουργίας που ασκείται από τα μέλη του εκλογικού σώματος και κατά συνέπεια οι σχετικές διατάξεις με τις οποίες καθίσταται υποχρεωτική η άσκηση του δικαιώματος ψήφου δεν είναι αντισυνταγματικές. Το εκλογικό σώμα προβλέπεται από το Σύνταγμα το οποίο καθορίζει και την αρμοδιότητα του. Εξασφαλίζεται από το άρθρο αυτό το δικαίωμα συμμετοχής σε κάθε εκλογή που διενεργείται, σύμφωνα με το Σύνταγμα, αλλά δεν προκαθορίζονται οι επιλογές που παρέχονται στον εκλογέα. Η ρύθμιση των επιλογών αυτών επαφίεται στη νομοθετική εξουσία.

ΡΥΘΜΙΣΗ ΘΕΜΑΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥΣ¹⁰²

ΑΡΘΡΟ 32¹⁰³

Τα ατομικά δικαιώματα ανήκουν σε όλους και στους αλλοδαπούς, εκτός αν υπάρχει ως προς ορισμένα δικαιώματα, αναφορικά με αλλοδαπούς, διαφορετική πρόβλεψη. Η εξουσία που παρέχεται από τον περί Αλλοδαπών και Μεταναστεύσεως Νόμο στη διοίκηση για άδεια εισόδου στη Δημοκρατία όπως και για απέλαση βάσει του Νόμου αυτού είναι ευρεία, σχεδόν απεριόριστη και είναι συνυφασμένη με την κυριαρχία και εδαφική ακεραιότητα του Κράτους νοουμένου ότι εξετάζει την είσοδο του αλλοδαπού με καλή πίστη.

ΌΡΟΙ, ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΣΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΥΠΟΒΛΗΘΟΥΝ ΤΑ ΕΓΓΥΗΜΕΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ¹⁰⁴

ΑΡΘΡΟ 33¹⁰⁵

Όπως λέχθηκε στη *Fina (Cyprus) Ltd v. The Republic*¹⁰⁶ «σε νομοθεσία που συνεπάγεται επέμβαση σε θεμελιώδη Δικαιώματα και Ελευθερίες που διασφαλίζονται από το Σύνταγμα, η ερμηνεία τους διέπεται από την καθιερωμένη αρχή ότι τέτοιες διατάξεις πρέπει να ερμηνεύονται σε περίπτωση αμφιβολίας υπέρ των δικαιωμάτων και ελευθεριών αυτών. Δε θα ήταν, επομένως, ορθό να τους δοθεί ευρύτερη επίδραση από εκείνη που σαφώς και χωρίς αμφιβολία, διασφαλίζεται από το κείμενο.»

Είναι φανερό ότι με το άρθρο αυτό δίνεται συνταγματική ισχύς σε έναν καθιερωμένο γενικό ερμηνευτικό κανόνα. Εξαιρέσεις πρέπει ν ερμηνεύονταν στενά και να μην εφαρμόζονται για οποιοδήποτε άλλο σκοπό από εκείνο για τον οποίο θεσπίστηκαν.

ΥΠΟΝΟΜΕΥΣΗ Η' ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ¹⁰⁷

ΑΡΘΡΟ 34¹⁰⁸

Τα Κυπριακά δικαστήρια δεν έχουν διακριτική εξουσία να δεχθούν μαρτυρία που λήφθηκε κατά παράβαση των δικαιωμάτων που διασφαλίσεων από το Σύνταγμα, ενόψει των προνοιών των άρθρων 34 και 35¹⁰⁹. Το άρθρο 34 στερεί σε οποιονδήποτε την ελευθερία να

^{102.} Ανδρέας Νικόλς Λοϊζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001

^{103.} Άρθρο 32 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

^{104.} Ανδρέας Νικόλς Λοϊζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001

^{105.} Άρθρο 33 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

^{106.} 4 Reports of Supreme Constitutional Court 26.

^{107.} Ανδρέας Νικόλς Λοϊζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001

^{108.} Άρθρο 34 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

^{109.} Άρθρο 35 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

υπονομεύσει ή καταργήσει οποιαδήποτε από τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που κατοχυρώνονται στα άρθρα 6-35 του Συντάγματος, αποκλείοντας και τη διακριτική εξουσία να δεχθεί μαρτυρία που λήφθηκε κατά παράβαση των διατάξεων αυτών.

ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ, ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ
ΑΡΧΩΝ ΓΙΑ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΩΝ ΕΓΓΥΗΜΕΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ¹¹⁰

ΑΡΘΡΟ 35¹¹¹

Με το άρθρο 35 επιβάλλεται επιτακτικά στις νομοθετικές, εκτελεστικές και δικαστικές Αρχές της Δημοκρατίας, - σε κάθε μια μέσα στα όρια της αρμοδιότητάς της -, η υποχρέωση να διασφαλίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων του Μέρους ΙΙ του Συντάγματος, οι οποίες κατοχυρώνουν τα θεμελιώδη Δικαιώματα και Ελευθερίες.

Απόκλιση από τις υποχρεώσεις που επιβάλλει στην Πολιτεία το Μέρος ΙΙ του Συντάγματος δεν χωρεί. Η εκπλήρωση τους αποτελεί αναλλοίωτη και διαχρονική υποχρέωση κάθε Αρχής και Οργάνου της Δημοκρατίας.

Μαρτυρία η οποία λήφθηκε κατά παράβαση Συνταγματικής διάταξης δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή σε δίκη. Τα άτομα προστατεύονται από επέμβαση από οποιοδήποτε, είτε προέρχεται από το Κράτος είτε από ιδιώτη.

^{110.} Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 2001

^{111.} Άρθρο 35 Συνταγ., βλ. Παράρτημα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ενίσχυση των ατομικών δικαιωμάτων αποτελεί ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του ισχύοντος συντάγματος, στην Ελλάδα, του 1975, ενός συντάγματος που συντάχθηκε και ψηφίστηκε εν' όψει της εμπειρίας της δικτατορίας που είχε προηγηθεί. Η ενίσχυση των ατομικών δικαιωμάτων αφορά τόσο το περιεχόμενο, όσο και την προστασία τους.¹¹²

Το άρθρο 4 του Συντάγματος της Ελλάδος ορίζει ότι: «όλοι οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου. Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις. Έλληνες πολίτες είναι όσοι έχουν τα προσόντα που ορίζει ο νόμος. Επιτρέπεται να αφαιρεθεί η ελληνική ιθαγένεια μόνο σε περίπτωση που κάποιος απέκτησε εκούσια άλλη ιθαγένεια ή που ανέλαβε σε ξένη χώρα υπηρεσία αντίθετη προς τα εθνικά συμφέροντα, με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία που προβλέπει ειδικότερα ο νόμος. Μόνο Έλληνες πολίτες είναι δεκτοί σε όλες τις δημόσιες λειτουργίες, εκτός από τις εξαιρέσεις που εισάγονται με ειδικούς νόμους. Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους. Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων. Τίτλοι ευγένειας ή διάκρισης ούτε απονέμονται ούτε αναγνωρίζονται σε Έλληνες πολίτες». Την ισότητα ενώπιον του νόμου, της διοίκησης και της δικαιοσύνης διασφαλίζει και το Σύνταγμα της Κύπρου στο άρθρο 28.¹¹³ Όπως, ορίζει το Σύνταγμα της Ελλάδος, στο άρθρο 4.5, ότι οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη ανάλογα με τις δυνάμεις τους, το ίδιο ορίζει και το άρθρο 24.1¹¹⁴ του Συντάγματος της Κύπρου.

Τόσο το Ελληνικό Σύνταγμα, όσο και το Σύνταγμα της Κύπρου κατοχυρώνουν την απόλυτη προστασία της ζωής χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Σημαντικά είναι τα άρθρα, και στα δύο Συντάγματα, που διασφαλίζουν το δικαίωμα κάθε ατόμου για ελευθερία και προσωπική ασφάλεια. Κανένας δεν καταδιώκεται, ούτε συλλαμβάνεται, ούτε φυλακίζεται, ούτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται.

Το άρθρο 9 του Συντάγματος της Ελλάδος ορίζει ότι: «Η κατοικία του καθενός είναι άσυλο. Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη. Καμιά έρευνα δεν γίνεται σε κατοικία, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος και πάντοτε με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας». Τα ίδια αναφέρει και το άρθρο 16 του Συντάγματος της Κύπρου¹¹⁵, που ορίζει ότι η κατοικία του καθενός είναι απαραβίαστη.

¹¹². Π.Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά Διακρίματα Α', 1991.

¹¹³. Άρθρο 28 Συνταγμ., βλ. Παράρτημα.

¹¹⁴. Άρθρο 24 Συνταγμ., βλ. Παράρτημα

¹¹⁵. Άρθρο 16 Συνταγμ., βλ. Παράρτημα

Και τα δύο Συντάγματα περιέχουν διάταξη που διασφαλίζει την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης. Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός. Κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη και στις δύο χώρες. Γνωστή είναι κάθε θρησκεία με φανερά δόγματα, λατρεία, οργάνωση και σκοπούς. Η ελευθερία της θρησκευτικής συνειδήσεως περιλαμβάνει την ελευθερία επιλογής, διατηρήσεως, αλλαγής ή εγκαταλείψεως της θρησκείας εν γένει, της αθρησκείας ή της αθεΐας, χωρίς δυσμενείς συνέπειες.

Το άρθρο 19 του Συντάγματος της Κύπρου¹¹⁶ προστατεύει το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου και της με οποιοδήποτε τρόπο έκφρασης. Ανάλογη διάταξη είναι το άρθρο 14 του Συντάγματος της Ελλάδος, που αναφέρει ότι καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους.

Το άρθρο 24 του Συντάγματος της Κύπρου¹¹⁷ καθιερώνει την αρχή της φορολογικής υποχρεώσεως και ρητά προβλέπει για μια από τις βασικές υποχρεώσεις του ατόμου για συνεισφορά στα δημόσια βάρη. Ολόκληρο το άρθρο αυτό, εκτός από την τελευταία παράγραφο στηρίχθηκε στο Σύνταγμα της Ελλάδος του 1952.¹¹⁸

Βασική διαφορά μεταξύ των δύο Συνταγμάτων είναι ότι το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν περιέχει ειδική διάταξη για την καταχρηστική άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως το άρθρο 25.3 του Συντάγματος της Ελλάδος του 1975 που προβλέπει ρητά ότι η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται. Τα όρια ανάμεσα στη θεμιτή χρήση και την αθέμιτη κατάχρηση προκύπτουν από την συνολική συνταγματική τάξη και ειδικότερα από τον σκοπό του εκάστοτε δικαιώματος, τον οποίο υπερακουτίζει ή και αντιστρατεύεται ο καταχρώμενος, ανεξάρτητα από τυχόν πταίσμα του.

Η κατάχρηση απαγορεύεται, είτε υπηρετεί το ιδιωτικό όφελος του καταχρωμένου είτε την καταπολέμηση της συνταγματικής τάξεως. Η γενική απαγόρευση καταχρηστικής ασκήσεως δικαιώματος αφορά κάθε περίπτωση ασκήσεως δικαιώματος προς σκοπό που αντίκειται προφανώς στο σκοπό της συνταγματικής του κατοχυρώσεως.

Η απαγόρευση της καταχρηστικής ασκήσεως των ατομικών δικαιωμάτων δεν αποτελεί περιορισμό τους, αλλά απλώς προσδιορισμό του προστατευόμενου από το Σύνταγμα χώρου. Όποιος ασκεί καταχρηστικώς το δικαίωμα, κινείται εκτός του χώρου αυτού και δεν προστατεύεται από το Σύνταγμα.

Σύμφωνα, με όσα ανέφερα πιο πάνω τα δύο Συντάγματα, της Ελλάδος και της Κύπρου, κατοχυρώνουν και προστατεύουν τα ίδια δικαιώματα. Βασική διαφορά τους είναι ότι το Σύνταγμα της Ελλάδος περιέχει ειδική διάταξη για την καταχρηστική άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διάταξη η οποία θα συναντάται στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

^{116.} Άρθρο 19 Συνταγμ., βλ. Παράρτημα

^{117.} Άρθρο 24 Συνταγμ., βλ. Παράρτημα

^{118.} Πτυχές Κυπριακού Δικαίου, Τόμος

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τα ατομικά δικαιώματα είναι «υποκειμενικά δίκαια», πλήρη δηλαδή δικαιώματα του ατόμου, αγωγήμες και εξανάγκαστες έννομες αξιώσεις. Τα ατομικά δικαιώματα, ακόμη, δεν ενισχύουν απλώς την έννομη θέση του ιδιώτη. Προχωρούν πολύ περισσότερο του μεταβάλλουν από απλό αντικείμενο δικαίου σε υποκείμενο δικαίου, τον μετατρέπουν δηλαδή από απλό υπήκοο σε πολίτη.

Πράγματι η συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων περιλαμβάνει και την υποχρέωση όλων των κρατικών οργάνων όχι μόνο να απέχουν από κάθε ενέργεια που προσβάλλει τα διασφαλισμένα δικαιώματα, αλλά και να λαμβάνουν κάθε μέτρο που είναι αναγκαίο για την ανενόχλητη άσκηση των δικαιωμάτων αυτών.¹¹⁹

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας διασφαλίζει σε αυτοτελές κεφάλαιο του – ΜΕΡΟΣ ΙΙ – τα θεμελιώδη Δικαιώματα και Ελευθερίες του Ατόμου. Το καταπληκτικό άρθρο του Χάρτη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που ενσωματώνει το Σύνταγμα, στο άρθρο 35,¹²⁰ καθιστά υποχρέωση της κάθε μιάς από τις τρεις εξουσίες της Πολιτείας, της Νομοθετικής, της Εκτελεστικής και της Δικαστικής μέσα στα όρια των αρμοδιοτήτων εκάστης, τη διασφάλιση και την αποτελεσματική εφαρμογή των κατοχυρωμένων δικαιωμάτων του ανθρώπου.¹²¹

^{119.} Π. Δ. Δαγτόγλου, *Ατομικά Δικαιώματα Α'*, 1991.

^{120.} Άρθρο 35. Σύνταγμ., βλ. Παράρτημα.

^{121.} Ανδρέας Νικόλα Λοΐζου, *Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας*, 2001.

